

Straff eller behandling?

En inblick i den slutna ungdomsvården

Linda Tofftin & Hanna Giersing

Socialhögskolan
Lunds universitet
Vt-09

Handledare: Torbjörn Hjort

Abstract

This assignment is an examination paper on behalf of School of social studies at the University of Lund. The essay is about penalty and treatment in the Swedish youth welfare.

Present-day Swedish youth welfare has on behalf of the legal system to implement penalty to the adolescence but also give them treatment for the coming life. We think it can be a problem to use these two aspects in the same context and therefore we want to look closer at the combination.

To get knowledge about the subject we have performed interviews with employees in the youth welfare in Sweden who works with adolescence who are convicted according to the Swedish law, LSU.

We have analyzed the material from the interviews with help from several theories. The essay apply an insight to the work in the youth welfare, witch method of treatment they use and examples of methods that works on the adolescence.

Through the interviews we apply a review of penalty and treatment and how this two aspects can be combined. We problematize which factors that can be improved and the complicatedness to work with penalty and treatment.

The result of the essay is that the employees thinks there are more problem with the follow-up care. They think the work with penalty and treatment function well, this however contradicts with the theorists view of the combination.

Innehållsförteckning

Förord	4
Inledning	5
Problemformulering	5
Syfte	6
Frågeställningar	7
Bakgrund	8
Tiden innan Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård	8
Tillkomst av Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård	8
Lag 1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU)	10
Arbetet inom den slutna ungdomsvården	10
Tidigare forskning	12
Barnavårdslagstiftning och straffrätt	12
Vem ska få behandling?	13
Institutionsvård	14
Ungdomsvårdens fördelar	15
Metod	16
Intervjupersoner	16
Intervjuer	17
Informationssökning	18
Etiska övervägande	18
Trobarhet och generaliserbarhet	19
Ansvarsområden	19
Teorier	20
Michel Foucault – Övervakning och straff	20
Claes Levin – Straff och behandling	22
Lars-Christer Hydén – Brott och straff och vård	23

Sammanfattning av teorier	26
Resultat av intervjuer	27
Behandling	27
Behandlingsmetoder på ungdomshemmen	27
Lika behandling för alla?	28
Behandling och belöning	30
Straff	31
Behandlingspersonalens syn på LSU	31
Första tiden på ungdomshemmen	32
Säkerheten på ungdomshemmen	33
Behandlingspersonalens syn på straff	33
Att arbeta med en kombination av straff och behandling	34
Fungerar kombinationen?	35
Analys	36
Syftet med ungdomshem	36
Hur vet vi vilka som behöver behandling	37
Individualprevention	40
Kombinationen straff och behandling	40
Slutdiskussion	42
Kriminalvård vs. sluten ungdomsvård	42
Att behandla eller straffa	42
Kombinationen av straff och behandling	43
Referenslista	46
Bilaga 1	49
Bilaga 2	50
Bilaga 3	51

Förord

Denna uppsats är ett examensarbete på uppdrag av Lunds Universitet, Campus Helsingborg. Arbetet ingår i kursen SOPA63 på Socionomprogrammet där uppgiften var ett självständigt arbete med valfritt ämne inom socialt arbete.

Vi valde att studera detta ämne då vi har ett intresse för ungdomar samt juridiska aspekter. På grund av detta intresse valde vi att studera ungdomsbrottslighetens konsekvenser och hur de ser ut för ungdomarna.

Uppsatsen riktar sig till övriga studenter på SOPA63, vår handledare Torbjörn Hjort och vår examinator. Det kan även vara intressant för behandlingspersonal på ungdomshem samt socialtjänsten och de rättsliga företrädarna.

Vi vill tacka de ungdomshem som ställt upp med intervjuer och då den behandlingspersonal som gett oss en god inblick i hur det kan se ut på ungdomshemmen. Vi vill även tacka vår handledare Torbjörn Hjort som hjälpt oss genom arbetets gång.

Hanna Giersing och Linda Tofftin

Inledning

Problemformulering

Den 1 januari 1999 trädde Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU) ikraft. Inom kriminalpolitiken har ämnet kring ungdomsbrottslighet diskuterats och frågan har varit huruvida samhället ska hantera ungdomars brottslighet. Därför har man tittat närmare på hur lagar ska utformas kring detta ämne och hur påföljderna ska formuleras.

Innan LSU trädde ikraft placerades sällan ungdomar som begått en brottslig handling i fängelse. Var brottsligheten omfattande yrkade åklagare eller socialtjänst ofta till placering på ungdomsanstalt. Dessa ungdomsanstalter kallades för tukthus, räddningsinstitut, uppfostringsanstalter och så vidare. Ungdomarna som placerades på ungdomsanstalt blev placerade där på obestämd tid och meningen var att de skulle få behandling istället för straff. De behandlingsbehov den unge hade skulle vara det som bestämde hur lång anstaltsvistelsen skulle bli. Claes Levin ställde sig frågorna vad behandling och behandlingsbehov hade för betydelse i detta sammanhang och hur kravet på att både straffa och behandla präglade dessa anstalter (Levin, 1996).

Tidigare har ungdomarna haft möjlighet att kringgå rättsprocessen. Även om det är en ung person som begått ett brott behöver den unge ha vetskap om att samhället ser allvarligt på gärningen. Straffet bör vara både förebyggande och rehabiliterande, det vill säga påföljden ska ses både som ett straff för brottet samtidigt som ungdomen ska behandlas för att inte återfalla i kriminalitet. Genom denna diskussion uppkom Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU) (Motion 2002/03:Ju365).

Att bli dömd enligt LSU innebär att man döms för ett brott som kräver frihetsberövande påföljd. Då man är för ung för att dömas till fängelse döms man då istället till sluten ungdomsvård. Detta innebär att ungdomen placeras på ett ungdomshem med vård och behandling vilket ska bidra till att ungdomen får bättre förutsättningar den dagen verkställighetstiden upphör. Till skillnad från Lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) är påföljden enligt LSU tidsbestämd och varar från två veckor till fyra år (Statens institutionsstyrelse).

Enligt LSU kan tingsrätten döma ungdomar mellan 15-17 år till sluten ungdomsvård istället för fängelse. Enligt Brottsförebyggande rådet återfaller cirka 75 procent av ungdomarna som avtjänar sin tid på ungdomshem i brott. Enligt bland annat

Kristdemokraterna skulle detta kunna förebyggas med en bättre eftervård då förklaringen till den stora mängden återfall är på grund av bristerna i uppföljning efter frigivning. Eftervård ska även ingå i påföljden och därmed lagstadgads så att individen inte själv kan välja bort den. Statens institutionsstyrelse bör ha ansvaret för såväl vistelsen på ungdomshemmet som för eftervården. Socialtjänstens dubbla roller i form av både hjälpande och verkställande av straffet ses som ett problem och det finns svårigheter för både den unge och socialtjänsten att skilja dessa roller åt. Socialtjänsten bör då kopplas bort från den straffande delen och vara kvar i en hjälpande form (Motion 2008/09:Ju381).

I och med att LSU är utformad på ett sätt där man ska kombinera straff och behandling ställer vi oss frågan om detta är ett arbetssätt som är möjligt att arbeta efter. Som anställd på ett ungdomshem ska man sträva efter att ge ungdomen ett straff för något denne gjort sig skyldig till samtidigt som den anställde ska behandla ungdomen för ett framtida liv utanför ungdomshemmet. Vi frågar oss om det är en svårighet att arbeta med kombinationen straff och behandling då detta är två olika syften som vi kan tycka är motsägelsefulla. Är det möjligt att använda straff och behandling på skilda håll eller är det främsta sättet att kombinera dem? De anställda på ungdomshemmen ska sträva efter ett arbete som innebär straff och behandling. Genom att undersöka hur arbetet bedrivs på ungdomshemmen vill vi få en bild av hur det är för de anställda att arbeta med denna kombination. På ungdomshemmen sitter det inte bara ungdomar dömda med tidsbestämt straff utan även LVU-placerade ungdomar som kontinuerligt får sin placering prövad och har en möjlighet att påverka sin vistelse samt de beslut som tas. Detta kan innebära en problematik i behandlingspersonalens arbete då ungdomarna styrs av olika lagar.

Det väsentliga i uppsatsen är att problematisera kombinationen straff och behandling och få förklaringar för hur detta arbete kan se ut och fungerar. Då ungdomarna utgör en stor del av samhällets framtid är detta en målgrupp vi anser vara betydelsefull att studera. För att förbättra framtidsutsikterna för både ungdomar och samhället är det viktigt att ungdomsbrottsligheten bromsas med hjälp av ungdomsvård.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att problematisera kombination straff och behandling. Vi vill undersöka hur kombinationen av straff och behandling ser ut för LSU dömda ungdomar enligt behandlingspersonal inom sluten ungdomsvård samt vilka problem och möjligheter denna kombination bidrar till. Vi vill även titta närmare på hur behandlingspersonalen på

ungdomshemmen uppfattar de dömdas behov. Även hur behandlingspersonalen ställer sig till straff och behandling samt om de anser att deras arbete bör bedrivas på annat sätt.

Frågeställningar

Hur kombinerar den slutna ungdomsvården straff och behandling?

- Vilka fördelar och begränsningar finns med denna kombination?

Hur beskriver behandlingspersonalen sitt arbete inom den slutna ungdomsvården?

- Vilka svårigheter ser de med sitt arbete?

Disposition

I följande avsnitt kommer vi att presentera bakgrunden till LSU, hur lagen kom till och hur lagen ser ut idag samt hur man idag arbetar inom den slutna ungdomsvården.

Därefter tar vi upp tidigare forskning kring ämnet där vi presenterar sex studier. Forskningen tar upp studier kring bland annat institutioner för unga, begreppen straff och behandling samt möjligheterna med slutna ungdomsvård och vem som ska få behandling.

I metodavsnittet beskriver vi hur vi gått tillväga för att genomföra uppsatsen. Vi presenterar intervjupersoner, intervjuformer samt vilka metoder vi använt oss av då vi sökt material.

Vi presenterar sedan tre olika teorier som vi anser relevanta för vår senare analys. Dessa teorier är av Michel Foucault, Claes Levin och Lars-Christer Hydén och samtliga berör straff, behandling och fängelsesystem.

I den del där vi presenterar resultat av intervjuerna beskriver vi vad som kommit fram under våra intervjuer och har valt ut de väsentliga delarna från dessa. Vi har delat upp avsnittet i tre olika teman vilka är 1) behandling, 2) straff och 3) redogörelse för kombinationen av dessa aspekter.

I vår analys diskuterar vi intervjumaterialet med hjälp av de olika teorierna. Även analysen har delats upp fyra olika teman. Dessa är syftet med ungdomshem, hur vet vi vilka som behöver behandling?, individualprevention samt kombination straff och behandling.

Vi avslutar med en slutdiskussion där vi med egna tankar diskuterar de olika teorierna och intervjumaterialet.

Sist i uppsatsen kommer en presentation av referenser samt bilagor.

Bakgrund

Tiden innan LSU

Innan LSU tillkom försökte man skilja på unga lagöverträdare och vuxna lagöverträdare för att ungdomarna inte skulle bli påverkade av de äldre på ett sådant sätt att det skulle verka negativt för den unges anpassning i samhället. Trots att vissa anstalter försökte skilja på ungdomar under 18 år och vuxna genom att inrätta speciella avdelningar för ungdomarna fick de vistas tillsammans vid gemensamma aktiviteter. Ansågs det att det inte var till den unges bästa att vistas med vuxna var det trots detta omöjligt att skilja dessa grupper åt (SOU 1993:76).

Det har tidigare talats om att inrätta särskilda kriminalvårdshem som ska verka för unga lagöverträdare. Dessa hem ska ta särskild hänsyn till de tidigare § 12 – hemmen och personalen ska ha adekvat utbildning och kunskap för den yngre målgruppen. Även öppna och slutna anstalter skulle förekomma beroende på den unges behov. Det skulle dock inte vara så att den unge placerades i slutna områden mer än vad som behövdes. Man skulle även titta på val av kriminalvård för den unges behov av vård och behandling samt utbildning, därtill ett nära samarbete med socialtjänsten i den unges hemort för att kunna följa upp eventuell behandling efter anstaltsvistelsen (Motion 1998/99).

Tillkomsten av LSU

Det har under en mycket lång tid talats om att unga lagöverträdare under 18 år inte ska dömas till fängelse. Redan år 1956 kom förslaget upp om totalt förbud mot att döma ungdomar under 18 år till fängelse. Förslaget togs emot med positiva reaktioner, men vid den tiden fanns det inget annat alternativ för unga lagöverträdare och därför ansåg Departementschefen att det var omöjligt att föreslå absolut förbud mot fängelse som påföljd för ungdomar under 18 år. Däremot skulle det finnas restriktioner som skulle medföra att det blev svårare att döma unga lagöverträdare till fängelse (Ds, 1997).

Det uppkom sedan återigen förslag 1984 om att ungdomar under 18 år inte skulle dömas till fängelse mer än tre månader på grund av risker som kunde uppkomma vid lång fängelsevistelse. Förslaget genomfördes dock inte då Departementschefen ansåg att det skulle ge avvikelser i principerna för straffmätning (Ds, 1997).

Inte förrän 1993 föreslog ungdomskommittén i sitt betänkande (SOU 1993:35) att möjligheten att unga lagöverträdare mellan 15 och 18 år som dömts till fängelse ytterligare skulle begränsas. Som tidigare nämnts hade det förut inte varit möjligt att placera ungdomarna på annan plats än i fängelse gemensamt med vuxna lagöverträdare.

År 1993 startade Statens institutionsstyrelse sin verksamhet och blev ansvarig för planering samt bedrivandet av särskilda ungdomshem som anges i 12 § LVU. Ungdomarna ska där ha möjlighet att få den vård och behandling de behöver (Ds, 1997). De föreslog även att en ny frihetsberövande påföljd skulle införas (1997).

Den 1 juni 1999 infördes den nya Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Några av de mest väsentliga anledningarna till att lagen skulle införas hade att göra med att Sverige hade åtagit sig vissa förpliktelser genom att de undertecknat FN's barnkonvention, vilket medfört att Sverige gjort sig skyldig att följa konventionen med bestämmelser om skydd för de rättigheter som berör alla barn och ungdomar (Ds, 1997).

En andra punkt var av anledning att man ville minimera riskerna för de unga lagöverträdarna som kunde uppkomma vid anstaltsvistelse med vuxna lagöverträdare. Risker för att de unga skulle hamna i en beroendeställning till de äldre intagna och risken för att de skulle utnyttjas till att bland annat smugla droger eller dylikt var för stor (SOU 1993:76).

Man ville även skapa förutsättningar för en mer kvalificerad vård och behandling, då många av de intagna ungdomarna är i behov av behandling av olika skäl. Statens institutionsstyrelse ansågs i detta fall vara bäst lämpad och hade bättre förutsättningar att bedriva den slags vård ungdomarna är i behov av. Alltså ansågs kriminalvården inte vara bäst anpassad för just den målgruppen (Ds, 1997).

Det påbörjades en ny utredning om hur påföljderna för unga lagöverträdare skulle se ut där de markerade att ungdomarna skulle hållas borta från kriminalvården och skulle därmed vara föremål för åtgärder inom socialtjänsten. Samtidigt uppkom ett förslag om en ny påföljd s.k. överlämnande till vård vid särskilt ungdomshem. Det medförde att en omarbetning av påföljderna gjordes och att de ungdomar mellan 15-17 år som i vissa fall skulle bli dömda till fängelse istället skulle bli dömda till sluten ungdomsvård, då andra påföljder än frihetsberövande inte var ett alternativ. Genom detta kunde man fortfarande följa de rättsliga principerna som ligger till grund för påföljderna men ändå hålla ungdomarna utanför kriminalvården (Persson, 2002).

Lag (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård (LSU)

Enligt LSU skall verkställande av frihetsberövande påföljd, slutna ungdomsvård, gynna en god anpassning i samhället samt att de skadliga följderna som kan uppkomma vid frihetsberövande motverkas. Verkställandet av lagen ska genomföras i samarbete med socialnämnden i den ort den dömda bor i och den slutna ungdomsvården ska ske vid särskilda ungdomshem som uppges i 12 § i Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) (Lag (1998:603)).

När den unge är placerad inom slutna ungdomsvård har denne rätt till vård och behandling samt fysiska aktiviteter, utbildning med mera. För att bevara verkställigheten av lagen kan den unge bli hindrad att lämna ungdomshemmet och övrig rörelsefrihet kan begränsas, detta kan även göras med hänsyn till andra intagna och personal på ungdomshemmet Lag (1998:603)).

Vistelsen på hemmet inleds på en låsbar enhet men så fort det är möjligt ska den unge vistas inom öppnare former och vistelsen ska prövas kontinuerligt. För att anpassa den unge i samhället kan det bedömas att denne får vistas utanför ungdomshemmet i den utsträckning som säkerhetskraven tillåter (Lag (1998:603)).

Arbetet inom den slutna ungdomsvården

Inom de flesta ungdomshem runt om i Sverige använder man sig av en rad olika behandlingsmetoder. Den behandlingsmetod som används av samtliga är kognitiv beteendeterapi (KBT) vilken är en bred psykoterapeutisk inriktning som från början kommer från inlärningspsykologisk forskning samt beteendeterapi. Man har senare börjat kombinera det med nya kognitiva kunskaper (Öst, 2005).

En behandling inleds med en beteendeanalys med fokus på samspelet mellan individen och dess omgivning. Då KBT anser att varje individ är unik är analysen helt individuell men följer dock allmänna principer. Anledningen till beteendeanalysen är att man ska hitta grunden till problemet patienten vill ha hjälp med (KBT teamet).

I KBT fokuserar man på dagsläget det vill säga hur situationen ser ut nu. Man tittar inte så mycket på hur livet tidigare sett ut för patienten (KBT Teamet). KBT tittar närmare på människans beteende, känslor och tankar samt hur samspelet dem emellan fungerar (Öst, 2005). Tidigare använde man sig av bland annat miljöterapi och psykodynamisk terapi.

På de olika ungdomshemmen kombineras ofta KBT med andra program såsom ART, MI, Vägvalet med flera. Dessa program presenteras närmare i resultatet av intervjuerna längre fram i arbetet.

När man arbetar med barn och ungdomar fokuserar man på hur den unge ser på sitt problem utifrån dennes tankar och uppfattning och den unge kan få sin terapi i både grupp och individuellt (Boalt-Boëthius & Nilsson, 2005).

Vid behandling av barn tittar man på den psykosociala miljön vilket kan innebära föräldrarnas beteende samt bemötande. Även barnets förmågor och egenskaper kan ses närmare på. För att göra varje behandlingstillfälle lättare använder man sig av en bestämd arbetsplan som gör att mötena kan blir mer strukturerade (Palmkron Ragnar, 2006).

Tidigare forskning

I detta avsnitt har vi valt att ta upp sex olika studier kring ungdomar, straffrätt och institutionsvård. En anledning till antalet studier är att det fanns svårigheter med att hitta studier som tog upp kombinationen straff och behandling, vilket kan bero på att LSU är en relativt ny lag. Studierna samstämmer till stor del med varandra, men tar upp straff och behandling utifrån olika vinklar och tidsperspektiv.

Studierna tar upp olika områden kring ungdomar, straff och behandling. I vårt första avsnitt tar vi upp Claes Levins beskrivning av 1902 års barnavårdslagstiftning och vi berör även vad Suzanne McMurphy skriver om vård och behandling i samband med straffrättsliga system vilket följs av en begreppsbeskrivning av Simon Örtenvik.

I andra avsnittet tar vi upp Lars-Christer Hydén som skrivit en vetenskaplig artikel som diskuterar straff och behandling. I de sista avsnitten skriver Bengt Andersson och Jan Johansson om studier kring institutionsvård och Catharina Persson tar upp fördelarna med sluten ungdomsvård i form av institutionsvård framför kriminalvård.

Barnavårdslagstiftning och straffrätt

I kapitlet ”Barnen mellan straff och behandling” skriver Claes Levin (1996) om 1902 års barnavårdslagstiftning. I denna lagstiftning möts den offentliga barnavården som är till för att rädda barnen från trassliga hemmiljöer med de straffrättsliga reaktionerna och det är genom detta som behandlingstanken uppkom.

Runt 1890 använde man sig av individuella åtgärder tillsammans med barnavårdsnämnder, villkorliga domar och tidsbestämda straff. Att ingripa med tvång mot föräldrarna hade sin grund i tanken att barnet hade rätt till en god uppfostran. I nästa avsnitt tar Lars-Christer Hydén upp brister i uppfostran som en anledning till dåligt uppförande. Då föräldrarna var oförmögna att ge den uppfostran var det statens skyldighet att gå in och ersätta föräldrarna. Genom detta tillfredsställdes två aspekter, barnet respektive samhällets skydd, vilket har en samstämmighet med Catharina Persson beskrivning av sluten ungdomsvård i senare avsnitt. Syftet med denna lagstiftning var att man kunde skydda samhällsordningen mot ungdomsbrottsligheten. Det centrala var inte barnets behov eller levnadsvillkor utan man hade de förhållande som kunde störa samhällsordningen i fokus (Levin, 1996).

Lagstiftningen innebar även att barn mellan 15 och 18 år skulle kunna få tidsbestämd tvångsvård i uppfostringsanstalt och tanken bakom detta var att ungdomsbrottsligheten berodde på dålig uppfostran. Grundtanken var att hitta orsaker bakom kriminaliteten för att genom detta kunna förebygga med lagstiftning. Lagöverträdaren skulle sättas i centrum och

straffet skulle regleras efter dennes personliga egenskaper och bakgrund och inte till själva brottets karaktär eller omfattning. Syftet med detta var att blicka framåt och bygga upp samhällsskydd mot kriminaliteten istället för att titta tillbaka på det begångna brottet (a. a.).

Åtgärderna, såsom tvångsomhändertagande och placering på uppfostringsanstalt, motiverades med att barnet hade rätt till behandling och placering på anstalt, vilket skulle gagna den unge. Senare satte man istället rättssäkerheten åt sidan och detta motiverades med att anstaltsvistelsen var en förmån för barnet och en rätt till ett anständigt liv (Levin, 1996).

Suzanne McMurphy (1996) skriver även om vård och behandling, men i samband med straffrättsliga system. McMurphy skriver att det är viktigt att samhället har ett system som både bygger på rättvisa och effektivitet för att förebygga brottslighet. De dåvarande modellerna visade på brister med negativa följder för unga. I behandlingen är det viktigt att utvärdera socialvårdens insatser och hon menar även att en ren användning av straffmodellen kan ge stora konsekvenser för insatser för ungdomsbrottslingar.

Sverige är ett land med utvecklat välfärdssystem, där man skiljer straff och socialvård åt på så sätt att man skiljer sanktion och behandlingsinsatser åt. McMurphy menar att Sverige borde ha möjlighet att utveckla en tredje modell för behandling där man både skyddar de ungas rättigheter och utvärderar effektiviteten bland medel för insatser för de unga brottslingarna (McMurphy, 1996).

Simon Örtenvik (2005) diskuterar även kring straff och behandling och tar upp relationen mellan begreppen vård och straff och hur de definieras av de intagna samt vårdarna. Det finns inga självklarheter på institutionen för vad som kännetecknar vård och straff. För en intagen kan kontroll vara vård och för en vårdare kan kontroll vara en möjlighet till bestraffning samt det omvända.

Vem ska få behandling?

När Lars-Christer Hydén skrev sin artikel hade inte Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, trätt ikraft. Vi väljer dock att skriva om artikeln då den ger oss intressanta perspektiv på förhållandet mellan straff och behandling.

Vad som vållade stor uppmärksamhet vid den tiden artikeln skrevs, var av anledning att ett antal kriminella ungdomar skulle få genomgå vård och behandling genom att åka ut på en segeltur till bland annat Västindien. Det väckte många reaktioner, mycket på grund av att man inte kunde förstå hur det skulle fungera som straff för de kriminella ungdomarna (Hydén, 1992).

Hydén beskriver att man som ungdom anses vara ansvarig i begränsad utsträckning för de handlingar man gör. En yngre person kan sakna förmåga att själv bestämma vad man verkligen vill, vilket kan leda till impulsstyrda handlingar. Med det kan man säga att de saknar vuxenvärldens moraliska omdömen. Ungdomar saknar även i stor omfattning rätten till att själv [...] ”fatta egna moraliska omdömen och handla i enlighet med dessa” (Hydén, 1992, s. 8). Ungdomar befinner sig mellan barn- och vuxenåldern och det kan då vara svårt att avgöra om de är ansvariga för sitt handlande eller ej. Det handlar om hur mycket ungdomen förstår av konsekvenserna av sitt handlande (Hydén, 1992).

Ungdomarna kan ha uppväxtförhållanden som kan påverka ansvaret. Skulle ungdomen mot förmodan sakna omständigheter i sin uppväxt kan han befrias från ansvar då det föreligger som anledning till hans handlande. Ett förekommande argument är de ungdomar som är faderslösa, vilket kan påverka deras framtida handlande.

Institutionsvård

Vård och behandling av ungdomar på institution av Bengt Andersson och Jan Johansson (2004) syftar till att undersöka vård och behandlingsinnehållet på institutioner i Sverige som vårdar ungdomar med psykosociala problem. I forskningen tas tre studier kring vård och behandling upp.

Den första studien tar upp hur institutioner i Sverige beskriver vård- och behandlingsinnehållet. Studien visar på att det finns skillnad i vården om man utgår från vårdinriktningen. Institutioner som präglades av psykodynamisk inriktning hade oftast ett lägre antal ungdomar med antisociala problem och fler med psykiatriska problem. Institutioner som var omvårdnadsinriktade hade färre ungdomar med psykiatriska problem och fler ungdomar med sexuella problem. De institutioner som behandlade ungdomar med stora beteendeproblem visade sig ofta ha kortare vårdtider och även anställda som saknade erfarenhet av arbete med unga. Förklaringen till dem kortare vårdtiderna kan bero på att det finns svårigheter att behandla ungdomar med stora beteendeproblem och att det på grund av detta uppkommer oplanerade avbrott i behandlingen (Andersson & Johansson, 2004).

Den andra och tredje studien är fallstudier av enskilda institutioner där man har använt kvalitativa metoder för att studera hur olika behandlare ser på behandlingen. I studie två hade behandlarna en tendens att definiera svårigheterna bland klienterna som relations- och identitetsproblem. Dessa svårigheter förklarade och förstod behandlarna utifrån klienternas tidigare erfarenheter. Ungdomar med stora individualpsykologiska problem, upplevde behandlarna, ha störst problem med i behandlingen, detta uppkom även i studie tre.

I studie tre fanns även en tendens att behandlarna gav mer intresse för relationen mellan behandlare och klient och mindre till institutionen (Andersson & Johansson, 2004).

Ungdomsvårdens fördelar

I en uppsats från juridiska fakulteten skriver Catharina Persson (2002) om fördelarna med sluten ungdomsvård som ett alternativ till fängelse. Målsättningen med sluten ungdomsvård är att förena straff och behandling där brottet ska avgöra typen av straff och hur lång vårdtiden ska bli. Personalen ska även anpassa sitt behandlingsinnehåll och sin ambitionsnivå till straffets längd. Frihetsberövande straff kan ge skadeverkningar men sluten ungdomsvård ger dock inte påtryckningar från de äldre vilket de unga förmodligen fått inom kriminalvården. Däremot finns det risker för kompistryck som kan ses som en skadlig effekt för de unga inom den slutna ungdomsvården.

Sluten ungdomsvård är ur de unga, samhället och domstolarnas perspektiv bra då ett tidsbestämt straff kombinerat med behandling blir en påföljd som minimerar riskerna för den unge brottslingen att få stora skadeverkningar. Även samhällsmedborgarna får genom denna påföljd sina rättvisekrav tillfredsställda genom att frihetsberövandet uppfattas som ett tillräckligt ingripande (Persson, 2002).

Metod

I vår uppsats har vi ställt oss frågan hur arbetet med en kombination av straff och behandling kan se ut och hur anställda inom denna typ av verksamhet ser på arbetet. Vi har valt att undersöka hur detta utförs i den svenska ungdomsvården då Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård är en relativt ny lag. Denna lag används då man som ung blivit dömd för ett brott som är av den dignitet att det krävs ett frihetsberövande. Då hamnar ungdomen på sluten ungdomsvård, vilket ses som påföljden, där man även får genomgå behandling.

För att göra denna undersökning har vi intervjuat anställda inom den slutna ungdomsvården runt om i Sverige. De personer vi intervjuat arbetar dagligen med LSU-dömda ungdomar och därför tror vi de har en god uppfattning om hur arbetet bedrivs.

I och med att vi ville få en förståelse och tolkning av vårt forskningsområde ansåg vi att en kvalitativ metod var bäst anpassat för denna typ av studie då vi genom detta fick en djup och bred bild. Detta då vi genom intervjuer fick mycket information kring ämnet, vilket gjorde att vi lättare kunde få en förståelse och förklaringar till uppsatsen.

Intervjupersoner

Vi har intervjuat personer som är yrkesverksamma med ungdomar som varit i kontakt med kriminalitet och blivit dömda enligt LSU. Vi har intervjuat sex anställda och dessa sex personer är uppdelade på fyra olika ungdomshem runt om i Sverige och har platser för ungdomar som är dömda enligt LSU.

Ungdomshemmen behandlar pojkar och flickor i åldern mellan 13-20 år med svår beteendeproblematik, kriminalitet, psykosociala problem och så vidare. På de olika ungdomshemmen befinner sig även ungdomar som är omhändertagna enligt LVU.

Av de sex vi intervjuat var fyra behandlingsföreståndare samt två behandlingsassistenter. Anledningen till denna fördelning av anställda hade att göra med vad ungdomshemmen hade för möjlighet att bistå oss med. Behandlingsföreståndarnas uppgifter är bland annat ansvar och planering av behandling. Behandlingsassistenternas arbete består av ett närmare arbete med ungdomarnas vardag.

Intervjupersonerna har fått ta del av det transkriberade materialet för få möjlighet att lämna synpunkter på texten. Detta medförde att vi fick kommentarer på intervjuerna som vi tog till oss och förbättrade intervjuerna i den utsträckning vi hade möjlighet till.

Intervjuer

Vi har använt oss av en semistrukturerad intervjuform där vi på ett strukturerat sätt förberedde våra frågor men även tillät att fördjupa oss i intressanta diskussioner som uppkom under intervjuerna. I semistrukturerade intervjuer har man specificerade frågor, men vi som intervjuare kan ställa följdfrågor vilket gör att intervjupersonen får en frihet att fördjupa sina svar. Under intervjuerna förtydligade vi frågorna vilket gjorde att vi fick fram en bra dialog med intervjupersonerna. Även i en semistrukturerad intervju måste vi ha en bild av intervjuens karaktär samt vara medvetna om på vilket sätt vi ställer frågorna (May, 2001).

Vi fick kontakt med våra intervjupersoner genom Statens institutionsstyrelsens hemsida där vi fann kontaktuppgifter till de olika slutna ungdomshemmen i Sverige. Vi kontaktade hemmen som tillhandahåller LSU-platser och fick därefter intervjuer med berörda anställda. Vi skickade ut informationsbrev till de ungdomshem vi hade möjlighet till.

Inför intervjuerna förberedde vi oss med en intervjumall (se bilaga) men lämnade möjligheten att ställa ytterligare frågor i intervjun. Vi ställde något olika frågor till behandlingsassistenterna och behandlingsföreståndarna då deras arbete kan se annorlunda ut. Några av intervjuerna var vi tvungna att göra mer strukturerade då vi behövde följa en tidsram på grund av de intervjuades tidsbrist.

Vi använde bandspelare under intervjuerna, vilket intervjupersonerna gav sitt godkännande till innan intervjun. Detta gav oss en bättre överblick av den information vi fick under intervjuerna. Detta på grund av att vi inte behövde anteckna under intervjun utan istället kunde lägga fokus på samtalet. Därmed fick vi ut det mesta av intervjuerna och genom att transkribera det inspelade materialet fick vi en chans att få exakta svar. Karaktären på svaren blev även tydligare vilket vi i annat fall kunnat missa. Vi har valt att anonymisera namn och ungdomshem i uppsatsen på grund av att ingen av de intervjuade ska känna sig utpekade eller igenkända. Detta var ett önskemål från en del av intervjupersonerna och därför valde vi att anonymisera samtliga. I det empiriska materialet kommer vi hänvisa de citat vi använder till ”Behandlingspersonal”.

Vi besökte ett ungdomshem där vi gjorde två intervjuer. Vi gjorde även telefonintervjuer med fyra intervjupersoner då dessa befann sig på geografiskt långt avstånd. Telefonintervjuerna blev något mer strukturerade och vi valde att inte ställa lika många följdfrågor. Telefonintervjuer är vanligen mer standardiserade då de framför allt inte är lämpliga för mer djupgående frågor (Trost, 2005).

Skillnaden i att hålla en telefonintervju var att vi i intervjun där vi träffade personerna hade lättare att få en dialog och diskussion då vi båda hade mer möjlighet att medverka i dessa intervjuer. Telefonintervjuer har även en tendens att bli kortare än en vanlig intervju och man missar även kroppsspråk och kan även missa hur engagemanget från intervjupersonen är.

Vi gjorde tre telefonintervjuer där båda deltog på så sätt att en höll i intervjun och den andra antecknade. Den fjärde intervjun var endast en av oss närvarande. Då vi besökte ett ungdomshem var vi båda delaktiga, den ena av oss hade dock huvudansvaret medan den andra antecknade och la till en del frågor.

Efter att vi satt oss in i vårt material och även gjort intervjuerna hade vi någorlunda klart för oss vilka ämnen vi skulle använda oss av i empirin. Då vi läste de transkriberade intervjuerna valde vi ut delar i olika teman som passade under de utvalda ämnena. Vi valde även att plocka ut delar som vi ansåg vara speciellt intressanta och viktiga för uppsatsen. De var viktiga för oss då det innehöll information som underlättade förståelsen för ämnet.

Informationssökning

För att samla teorier och perspektiv för att kunna analysera de intervjuer vi utfört har vi använt oss av Internetsök samt bibliotek. Då vi använt oss av Internet har vi använt oss av sökmotorer såsom google scholar, google, xerxes samt uppsatser.se.

Genom sökande via nätet har vi funnit väsentlig litteratur, uppsatser samt rapporter. Vi valde att börja uppsatsen med ett avsnitt kring Lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård för att ge oss och läsaren en bra bild av dess innehåll. Där har vi även gjort en kort beskrivning kring Kognitiv beteendeterapi som genomsyrar arbetet på samtliga ungdomshem.

Teorierna vi använt oss av har uppkommit genom informationssökningar samt genom diskussioner, vilka vi beskrivit i senare avsnitt och använt i analysen av empirin.

Nyckelord: *straff och behandling, ungdomshem, sluten ungdomsvård, behandling ungdomar, straff, ungdomsbrottslighet.*

Etiska övervägande

Vad som är rätt eller rättvist är en etisk fråga, därmed måste vi i vår studie ta hänsyn till både själva projektet samt de som berörs av studien. De etiska beslut som tas har sin grund i våra värderingar vilket kommer att påverka diskussionerna mellan oss och de som besitter informationen. Den kontroll vi kan få över vårt arbete kommer därmed att påverka våra etiska beslut (May, 2001).

Det hade varit intressant att tala med ungdomarna för att få deras perspektiv på ungdomshemmen men då det väsentliga i vår studie var att se hur arbetet med straff och behandling är utformat ansåg vi att det främst är de yrkesverksamma som besitter kunskapen vi var ute efter. Efter etiska övervägande ansåg vi även att det hade funnits problem med att intervjua den direkt utsatta gruppen.

Det är forskaren, i detta fall vi, som har ansvaret för att inte utsätta svaga grupper. Det är viktigt att det finns ett skydd för att forskare inte hur lätt som helst ska få tillgång till dem maktlösas fält (Andersson & Swärd, 2008).

Trovärdighet och generaliserbarhet

Då vi haft kontakt med en majoritet av de slutna ungdomshemmen i Sverige anser vi att generaliserbarheten är relativt hög. I och med att ungdomshemmen är fördelade på olika platser runt om i Sverige kan vi genom detta lättare säkerställa generaliseringen och vi menar att vi kan applicera de svar vi fått från ungdomshemmen på resterade slutna ungdomshem i Sverige.

Trovärdigheten blir genom antalet ungdomshem och den geografiska bredden hög då vi fått liknande svar från samtliga ungdomshem. Trovärdigheten hade dock ökat om vi intervjuat fler anställda vilket förmodligen hade lett till ytterligare samstämmighet samt eventuella avvikelser.

Ansvarsområde

Linda Tofftin: Försättsblad, förord, bakgrund, metod, Brott och straff och vård – Lars-Christer Hydén, resultat av intervjuer, analys, slutdiskussion och referenslista.

Hanna Giersing: Innehållsförteckning, abstract, inledning, tidigare forskning, Övervakning och straff – Michel Foucault, Straff och behandling – Claes Levin, resultat av intervjuer, analys, slutdiskussion och bilagor.

Teorier

Vi kommer här att presentera tre olika teorier som är relevanta för vår undersökning då dessa berör vårt ämne. Dessa teorier kom fram genom informationssökningar och vi diskuterade om de teorierna var användbara för uppsatsen. Teorierna tar upp straff och behandling som är essentiellt för vår undersökning. Vi kommer senare använda teorierna i vår analys av intervjumaterialet då vi diskuterar vad de har gemensamt med intervjuerna samt vilka skillnader som uppkommer.

Michel Foucault - Övervakning och straff

Michel Foucault skriver om hur fängelsesystemen har förändrats genom tiderna samt sin kritik mot fängelse- och straffsystemet (Foucault, 2001). Foucault menar att fängelset uppkom vid sidan av rättsapparaten genom att man skiljde individerna åt och klassificerade dem. Fängelset var en institution med ett antal redskap för att göra individerna fogliga och i sekelskiftet mellan 1700- och 1800-talet övergick man från tidigare straffnormer till fängelsestraff. Fängelset sågs snart som ett självklart straff och detta grundade sig främst på själva frihetsberövandet. Man menade att friheten var något som varje individ hade rätt till och som är en viktig aspekt för människan, därför skulle detta vara ett rättvist straff för alla. Denna straffsjälklarhet grundades även i uppgiften att förvandla individen, man menar dock att fängelset i första hand inte var en plats för att påverka och ”korrigera” en människa utan ett ”lagligt förvar” (Foucault, 2001).

Olika principer sattes upp som skulle följa fängelsevistelsens gång. Första principen var att isolera individen från yttervärlden och från det som drivit personen till att begå brott och från de medbrottslingar som hjälpt till att underlätta brottet. Den andra principen var att man skulle använda arbete som en förvandling av individen (a.a.).

Från början såg man fängelset som straffrättens stora misslyckande och Foucault menar att fängelser inte minskar kriminaliteten och att andelen brott och brottslingar inte blir mindre genom en fängelsevistelse. En fängelsevistelse producerar även återfall och den som blir frisläppt från fängelset har större chanser än tidigare att hamna där igen. Fängelset framställer förbrytare genom den tillvaro fångarna lever i under vistelsen. Genom att isolera fångar och låta dem utföra oanvändbart arbete som förmodligen inte kommer leda till någon anställning i framtiden menar Foucault inte är att tänka på människan (a.a.).

Förbrytare framställs även i fängelser genom fysiskt tvång då man i fängelsesystemet ska tillämpa lagarna för att uppfostra fångarna till att respektera dessa lagar, men detta vilar i slutändan på ett maktmissbruk. Orättvisan en fånge känner är en aspekt som kan göra individen omedgörlig. Då en fånge blir utsatt för lidande hamnar denne i ett tillstånd med vrede mot omgivningen och detta kan även leda till att han inte längre ser sig som skyldig utan anklagar istället rättvisan (a.a.).

Återfall skapas genom de villkor man förbereder fångarna för vilket i sin tur driver dem till att åter begå brott. De har övervakning av polisen, de får reseförbud, de är förbjudna att befinna sig på vissa orter och de har stora svårigheter med att hitta arbete (a.a.).

Fängelsereformen 1945 gick ut på att avskaffa det isolerade cellsystemet och skapade istället fångemenskap (Kriminalvården). I reformen fanns även grundläggande principer vilka Foucault menar aldrig riktigt fullföljdes. Principerna gick ut på att fängelsestraffets huvudsakliga uppgift borde vara att förvandla individens beteende, fångarna borde isoleras eller fördelas efter svårighetsgraden på brottet och även efter ålder och läggning. Tiden och formen på fängelsevistelsen borde anpassas efter fångens individualitet till exempel på de resultat och framsteg den intagne gör och även de återfall som sker. Principerna i reformen gick även ut på att arbetet på fängelset borde vara ett väsentligt inslag i individernas förvandling och deras återanpassning i samhället. Uppfostran av den intagne skulle för myndigheterna vara en försiktighetsåtgärd för samhällets intresse men även en förpliktelse gentemot den intagne. Arbetet på fängelset borde kontrolleras av en specialiserad personal som har de rätta förutsättningarna för att följa individens utveckling under vistelsen. Vistelsen på fängelset borde även följas utav en kontroll- och hjälpverksamhet fram tills det att fången är helt återanpassad i samhället (Foucault, 2001).

Lagar har till uppgift att definiera lagöverträdelsena, straffapparatens uppgift är att bekämpa överträdelsen och redskapet för detta är fängelset. Denna process förebygger, enligt Foucault, inte kriminaliteten utan den förblir istället densamma då fängelsevistelsen skapar återfall och genom detta blir den som tillfälligt har brutit mot lagen en vaneförbrytare. Foucault spekulerar i om fängelset och det straff som detta medför inte är till för att avskaffa lagförbrytarna utan snarare att skilja dem från resten av samhället (a.a.).

Foucault diskuterar kring Mettray, vilket är ett fängelse som Foucault menade ”förvarade” ungdomsbrottslingar på 1840-talet som hade blivit dömda av domstol. Det var egentligen inte ett fängelse men man kallade det en bestraffande mönsteranstalt som låg på gränsen till ett straffsystem (a.a.).

Foucault menar att Mettray var ett fängelse där disciplinen visade sig mest intensiv och samtidigt som detta var ett fängelse var det även ett kloster, skola och ett regemente. Minsta olydnad skulle bestraffas och sättet man använde för att undvika de mer allvarigare situationerna var att straffa de minsta felstegen och det främsta straffet var att bli inspärrad i en cell då man menade att isolering var det bästa sättet att påverka ett barns moral (a. a.).

Claes Levin - Straff och behandling

Behandlingsideologin, som framkom i samband med starten av Råby räddningsinstitut, 1902 års barnavårdslagstiftning, barnavårdsnämnderna och så vidare, hade till syfte att rädda både barnet och samhället från kriminalitet. Tanken var att man genom förebyggande åtgärder skulle förhindra att ungdomar i framtiden blev kriminella. Nu såg man inte bara bristerna i uppfostran som en orsak till missanpassat beteende utan man ansåg även att barnen led av ”psykiska rubbningar” som hade sin grund i känslomässiga upplevelser under barndomen. Ungdomsbrottsligheten sågs nu som ett medicinskt problem och lösningen på detta skulle vara psykisk barn- och ungdomsvård som stöddes av staten (Levin, 1996).

Det psykologiska och determinerade tankesättet växte fram och detta gjorde att man istället för att moralisera letade efter orsaker till det yttre beteendet. Då man ansåg att varje handling hade en egen orsak krävdes det att varje barn behandlades individuellt. Förklaringarna till brottslighet var bristande tillsyn och inkonsekvent uppfostran samt barnets eget beteende och personlighet (a. a.).

Behandlingstänkarna slog även igenom i den vuxna kriminalvården och man hade en tanke om individualprevention. Påföljderna skulle då anpassas till brottslingen och dennes enskilda förutsättningar och behov. I tankegångarna kring individualprevention motsätter sig dock två aspekter. Den ena aspekten är att man ville ha straffet så obehagligt att den dömda efter avtjänad tid inte skulle fortsätta med brottsliga handlingar. Den andra aspekten var att behandlingsåtgärder skulle återanpassa den kriminelle till samhället utanför (a. a.).

Då man utgick från att alla människor är olika skulle även påföljderna och behandlingarna bli olika för olika personer trots att det kunde handla om samma brott. Behandlingstänkarna kritiserades under mitten av 1900-talet och kritiker menade att behandlingstänkandet bland annat medförde bristande rättssäkerhet. Inom kriminalvården avvecklade man behandlingstänkandet gradvis och år 1980 tog man bort det tidsbestämda straffet ungdomsfängelse (a. a.).

Även om behandlingstänkandet fick och får mycket kritik blev den ändå till en grund för handlingarna inom socialvården, barnavården och de dåtida uppfostringsanstalterna.

Jurister och domare har konstant ifrågasatt behandlingstanken och de särskilda ungdomshemmen. Före detta justitieminister Gun Hellsvik lade i artikeln ”Dags att införa ungdomsstraff” fram följande och skriver:

” Hur illa vi än tycker om att låsa in unga människor i fängelse så måste vi vara realistiska. Vi kommer även i framtiden att behöva beröva personer under 18 år friheten på grund av brott. Straffsystemet måste därför vara tydligt även för unga. Samtidigt är vi skyldiga att ta hänsyn till allmänhetens uppfattning om vad som är rätt och rättvist. (...) Påföljden överlämnande för vård inom socialtjänsten [bör] avskaffas då den ofta visat sig sakna relevant innehåll. Reaktionerna på brott som begås av unga bör istället överlämnas till rättsväsendet.” (Levin, 1996, s. 84).

Denna argumentation gick ut på att få över ungdomsbrottsligheten från socialtjänsten till kriminalvården genom ett så kallat ungdomsstraff som skulle verkställas vid de särskilda ungdomshemmen. Svar på detta argument blev från de socialdemokratiska ministrarna Laila Freidvalds och Ingela Thalén i artikeln ”Barn är alltid barn”. Ministrarna var överens om att unga inte ska avtjäna straffet i vanliga fängelser och skriver:

”Vår uppfattning är att huvudansvaret för ungdomar som begår brott även i fortsättningen ska ligga hos socialtjänsten. Barn som begår brott kan inte jämföras med vuxna brottslingar. Barn och ungdomar har särskilda skyddsbehov, och det är samhällets ansvar att se till att de får den behandling och det stöd som krävs för att få fotfäste i samhället. Därför ska ungdomar under 18 år så långt det är möjligt hållas utanför kriminalvården.” (Levin, 1996, s. 85).

Företrädde man behandlingsperspektivet såg man behandlingstiden på anstalt som en rättighet för unga och detta skulle fungera som en förmån. Företrädde man istället det juridiska perspektivet kopplade man istället bristande effekter, rättsosäkerhet, daltande, dålig kontroll och slöseri med resurser med behandlingsperspektivet (Levin, 1996).

Lars-Christer Hydén - Brotts och straff och vård

Vem som ska få vård och behandling avgörs av rättssystemet. Genom att titta på den unges förmåga att bland annat kunna ta ansvar för sina handlingar samt om de är kapabla till att sitta i fängelse där ungdomarna även hamnade på den tiden. En annan faktor är hur den unges sociala färdigheter ser ut, hur dennes uppväxt har varit och hur hemförhållanden ser ut.

Kommer de handlingar ungdomen gjort äventyra framtida utveckling till att bli en fullvärdig samhällsmedlem, finns det skäl till att döma den unge till vård. Vård och behandling avser att påverka den framtida utvecklingen för att bli till det bättre. Samhället driver i detta fall ungdomen till att ta de möjligheter han får för att förbättra sin framtid till en mer positiv utveckling (Hydén, 1992).

I Lars-Christer Hydéns (1992) artikel tar han upp ungdomarna som fick seglat till Västindien i form av straff och behandling. Att få segla till Västindien är inte ett straff eller en typ av vård enligt kritikerna. Människor på vår breddgrad ser det som en plats dit folk åker på semester och då ses inte det som ett straff. Skulle det vara ett straff skulle ungdomarna få åka till nordligare breddgrader där det är kallt och lidande.

Ett straff bygger på en tillbakablickande bedömning som leder till att den unge berövas på sina rättigheter att råda över tid och rum. Att åka på en segeltur till Västindien är raka motsatsen enligt de ansvariga, då den bygger på vård och behandling som erbjuder, som tidigare nämnt möjlighet till en positiv utveckling. Ungdomarna får istället tid och rum på segelbåten vilket har upprört många. Till sitt försvar har ungdomarna varit tvungna att arbeta hårt samt studera under resans gång. Argumenten för denna typ av behandling pekar på att det inte bara har inneburit en segeltur på behaglig breddgrad utan även varit en pina för ungdomarna. Men att argumentera för att ungdomarna visst får ett straff torde vara ett misstag då vård och behandling inte ska innehålla något straff (Hydén, 1992).

Hur ansvarig är man för sitt handlande enligt vår kultur och vårt samhälle? Ett sätt att se på det återges i den juridiska lagstiftningen, lagstiftningen har en betydelse för oss och vårt allmänna medvetande. Som vuxen är det självklart att man har ett handlingsansvar när man har begått en handling. Skulle det i särskilda fall kunna ta bort handlingsansvaret för en vuxen skulle det kunna vara om den ansvarige inte var vid sitt sinnes fulla bruk när handlingen begicks, vilket skulle tyda på att personen kan ursäktas då personen kan ha drivits av en kraft hon inte kan ta ansvar för utan överbemannat henne. Man kan alltså skonas sitt ansvar för en handling om man kan bevisa att man inte har varit vid sitt sinnes fulla bruk. I så fall skulle det vara nödvändigt med vård och behandling som ska leda till att personen kan [...] ”fungera som en moraliskt fullt ansvarig person” (Hydén, 1992, s. 7).

Det finns en rad olika argument för varför en ungdom inte ska hamna i fängelse och avtjäna straff. Ett argument är att ungdomen inte ser det som ett straff utan bryts ner psykologiskt av straffet i fängelset. Ett annat argument som är väl känt är att straffet kan få den effekten att ungdomarna istället socialiseras till brottslingar när de vistas med likasinnade, vilket medför att straffets effekt inte fungerar (a.a.).

Hydén tar upp ett vanligt argument där avsaknaden av en fadersfigur kan medföra brister i den moraliska uppfostran. Betyder detta argument att modern inte har förmågan att sätta gränser för vad som är rätt och fel i samhället? Är det alltså på grund av att ungdomen inte fått förmågan till insikt i sitt handlande som de begår brott? Ofta förstår de själva inte konsekvenserna för sig själv eller för någon annan av sitt handlande. Därmed kan en person som inte fått den chans att lära sig de moraliska reglerna ta ansvar för sina felaktiga handlingar. Försvaret är då att det finns brister i de sociala omständigheterna som den unge inte kan rå för (Hydén, 1992).

Hydén (1992) menar att ungdomarna i de flesta fall är medvetna om vad konsekvenserna blir av sitt handlande och väntar sig därför ett straff. Självklart finns det de fall där psykologiska och sociala brister i uppväxten som ligger bakom ett visst handlande som har orsakats på grund av avsaknader i uppväxten. Men är det självklart att man kan ursäkta felaktiga handlingar på grund av de bristerna? Förvisso kan det hjälpa en att förstå varför den unge utförde en viss handling och varför. I vissa fall kan man förklara varför ett visst brott har utförts, men det betyder inte att man alltid kan ursäkta kriminella handlingar och frånta den unge sitt ansvar. Det är väldigt sällan man kan skylla kriminalitet på en sjukdoms bieffekt. Att någon begår ett brott på grund av en sjukdom är fortfarande ett psykologiskt argument och inte ett moraliskt, anser Hydén.

På grund av att barn och ungdomar inte kan ses som ansvariga till 100 % för sina handlingar kan de även ursäktas genom sina brister. Då ungdomar befinner sig mellan barn och vuxenåldern kan det vara svårt för oss att se om de är ansvariga för sitt handlande eller inte. Det handlar om hur mycket den unge förstår av sitt handlande och vad konsekvenserna innebär (Hydén, 1992).

Hydén (1992) menar i sin artikel att det talar mot vårt grundläggande rättsmedvetande, att brott alltid ska straffas. Om det inte finns synnerliga skäl till att frånta ansvaret från den skyldige och utesluta påföljd. Hydén tror dock inte att de psykologiska och sociala uppväxtförhållandena ligger bakom de aktuella ungdomarnas handlingar, inte ens de aktuella ungdomarna själv anser att det är på grund av detta. Därför kan man inte frita ungdomarna sitt ansvar och ursäkta deras kriminella handlingar.

Varför ska man då välja vård och behandling före straff? Hydén (1992) ser tre anledningar till att det är mycket tvivelaktigt att sätta vård före straff. En anledning skulle vara mycket stora brister i uppväxtförhållandena för att det skulle finnas skäl till att frånta ansvaret från ungdomarna och ursäkta deras handlande.

En annan anledning kan även vara om det finns tecken på att den ungen absolut inte hade insikt i vad han gjort. Detta ska dock vara i mycket extrema fall.

För det andra har ungdomar som är väl etablerade som kriminella genomgått en rad sociala insatser utan resultat. Att fortsätta ta ansvaret från de ungdomarna strider mot det allmänna rättsmedvetandet (Hydén, 1992).

Den tredje anledningen är att ungdomarna får svårt att få en klar bild över de konsekvenser de får av sitt handlande. Det blir svårare för dem att skilja mellan straff och vård/ behandling, vilket man klart och tydligt kan se då ungdomarna ser socialtjänsten som ett straff. Det är av stor vikt betydelsefullt för ungdomarna att man klargör vad socialtjänsten har för syfte och att det inte innebär straff (a.a.).

Sammanfattning av teorier

Dessa tre teorier representerar på olika sätt det vi undersöker. Foucault tar upp hur fängelsevistelsen påverkar människan vilket även Levin diskuterar. Levin skriver även om tidig barnavård och hur ungdomsvården utvecklades. Hydén diskuterar kring hur vård och straff inte går att kombinera och argumenten för detta.

Teorierna är användbara för vår studie då det ger oss olika perspektiv och diskussionsunderlag kring straff och behandling. Då intervjupersonerna tar upp hur man i dagsläget jobbar inom den svenska slutna ungdomsvården är teorierna lämpliga för att hitta argument för och emot detta arbetssätt.

Resultat av intervjuer

Detta stycke kommer att handla om vad som kommit fram under intervjuerna och vi har då valt ut viktiga delar som vi anser vara av relevans för vårt ämne. Avsnittet är uppdelat i tre teman. I avsnittet om behandling tar vi upp hur behandling kan se ut inom sluten ungdomsvård enligt intervjupersonerna. Avsnittet som berör straff handlar om vad intervjupersonerna benämnde som straff på ungdomshemmen och hur de och ungdomarna ser på detta. Det sista ämnet vi skriver om handlar om hur straff och behandling fungerar tillsammans och hur det är att arbeta med detta. Med hjälp av Statens institutionsstyrelses hemsida förklarar vi även ett par begrepp som uppkom under intervjuerna.

Dessa tre teman framkom då syftet med vår uppsats är att titta på kombinationen straff och behandling och vi fann det viktigt att göra en presentation av de båda aspekterna och sedan kombinera dem.

Behandling

I detta avsnitt kommer vi att sammanfatta hur våra intervjupersoner beskriver och upplever behandlingen på de olika institutionerna.

Behandlingsmetoder på ungdomshemmen

Samtliga ungdomshem som vi var i kontakt med arbetade med kognitiv beteendeterapi (KBT) vilket alla ansåg vara det mest effektiva och funktionella behandlingsformen. Sedan KBT började användas menar en av intervjupersonerna att verksamheten har blivit mer reglerad och strukturerad. Ungdomarna har varit vana att leva med sina egna regelverk och levt efter sina egna gränser.

”[...] här får man infogas i ett så att säga internt regelverk som faktiskt är bra för dem själva” (Behandlingspersonal, 2009).

Enligt en av behandlingspersonalen är KBT bra då man kan nå ungdomarna med detta. Man stärker det som är bra och trycker undan det som är mindre bra, en stor del av arbetet handlar även om att ungdomen ska komma till insikt med det denne har gjort.

Parallellt med KBT fick ungdomarna, på de flesta ungdomshemmen, kontinuerliga psykologsamtal. Utöver detta användes vid behov andra behandlingsprogram som Aggression Replacement Treatment (ART) vilket är ett program med social färdighetsträning, ilskekontrollsträning samt moralutbildning.

Detta används för att förbättra individens så kallade ”coping-färdigheter” som är strategier för att göra ungdomen förberedd för att möta andra människor (Statens institutionsstyrelse). På ett av ungdomshemmen var ART obligatoriskt för alla LSU dömda. Man använder även Motiverande samtal (MI) som ska hjälpa ungdomen att förändra ett visst beteende och att komma till insikt om sina problem vilket exempelvis kan vara ett missbruk (Statens institutionsstyrelse). Vägvalet är även ett behandlingsprogram som brukar användas och syftar till att bland annat utmana kriminella tankar, väga för- och nackdelar med brott och så vidare (Statens institutionsstyrelse, 2009-05-12).

Några av de behandlingsanställda som hade varit verksamma inom området en längre tid, då även före LSU, beskrev hur behandlingen såg ut då de började arbeta inom slutna ungdomsvård. En av intervjupersonerna berättade att de på 1990-talet använde sig av miljöterapi som fungerar för att anpassa den unges behov för att utvecklas i samspel med omgivningen samt den miljö den unge växer upp i (Statens institutionsstyrelse, 2009-05-12). Denna behandlingsmetod menade en intervjuperson medförde sämre resultat än vad KBT gör. Man har även tidigare använt sig av psykodynamisk behandling som bygger på en teori om omedvetna psykiska processer där omedvetna konflikter lägger grunden för de psykiska störningarna (Statens institutionsstyrelse, 2009-05-12).

”Freud hittade ju på en massa vansinnigheter beroende på vad man blivit utsatt i livet [...]” (Behandlingspersonal, 2009)

Detta säger en av intervjupersonerna och han menar att ungdomen sitter på institutionen på grund av att han/hon exempelvis rånat eller misshandlat och inte på grund av en taskig barndom. En av intervjupersonerna beskrev även det som att man förr *utsatte* ungdomarna för behandling.

Lika behandling för alla?

Intervjupersonerna berättar att som LSU-dömd ungdom har man ett tidsbestämt straff och då blir behandlingen olika lång, vilket kan innebära att tiden ibland blir kort och intensiv. Alla de personer vi intervjuade ansåg att det kan medföra en svårighet att hinna nå fram till ungdomen. En ungdom som har en långtidsvistelse blir efter ett tag mottaglig och ser själv möjligheterna med behandling så som att de själva kan känna av att de förändras till något mer positivt. En av intervjupersonerna menar dock att vid långa straff kan tiden ibland gå långsamt. En intervjuperson menar att frågan är hur mycket behandling man hinner med en ungdom som är dömd för rån till ungefär fyra månader.

De flesta av intervjupersonerna är överens om att det är lättare att arbeta med LSU dömda ungdomar än LVU-omhändertagna då man i behandlingen med LSU har en deadline då man ska vara klar med behandlingen till skillnad mot LVU-vården som kontinuerligt måste prövas. Då man har en tidsbegränsad vård är det lättare att planera vården som kan innebära olika delmål som kan fungera som belöning för ungdomarna.

Vi får berättat för oss av intervjupersonerna att på ungdomshemmen finns både LSU-dömda och LVU-omhändertagna ungdomar men de LSU-dömda sitter på en egen avdelning vilket gör att de sällan blandas med LVU-omhändertagna. Trots detta kan det ibland förekomma att LVU-omhändertagna måste vistas, på grund av olika omständigheter, med de LSU-dömda. Vi diskuterade med intervjupersonerna i och med detta, skillnaden i arbetet med ungdomarna i exempelvis behandlingen. Några av de personer vi intervjuade påpekade att det finns en skillnad i lagen och på pappret men trots detta gör man inte denna skillnad i arbetet. Detta för att det kan orsaka problem i gruppen i det stora hela, därför är det lättare att den LVU-omhändertagna får "hänga med" i den behandling de LSU-dömda får.

"Nä, vi kör alla över en kant" (Behandlingspersonal, 2009)

Detta säger en av behandlingspersonalen då vi frågade om det finns någon skillnad i arbetet mellan LVU-omhändertagna och LSU-dömda.

Den praktiska skillnaden mellan LSU-dömda och LVU-omhändertagna finns i bestämmelser kring permission och i de särskilda befogenheterna. Som LSU dömd krävs det även att ungdomen ansöker om tillstånd för att exempelvis få vistas utanför ungdomshemmet. Då ungdomen ansöker gör behandlingspersonalen ett yttrande om ansökan, institutionschefen bestämmer om ansökan ska skickas vidare till Stockholm där det beslutas om ansökan ska beviljas eller avslås.

På samtliga institutioner får alla ungdomar behandling då behandlingspersonalen menar att alla mer eller mindre behöver någon form av behandling. En av intervjupersonerna förklarade detta med att ungdomarna kommit till hemmet på grund av att de kommit på avvägar i livet och att det på grund av domen inte är frivilligt att genomgå behandlingen. Alla behöver mer eller mindre behandling och det är kanske inte de som begått de grävsta brotten som behöver mest behandling. En person som blivit dömd till fyra månader för rån kan behöva längre behandling än en som sitter inne för mord på 48 månader. En person som blir dömd för exempelvis rån, vilket ger cirka fyra månader, när han/hon är 16 år kan mycket väl ha börjat tidigare i mindre skala med exempelvis snatteri, men rånet är det första brott som den unge blir dömd för. De grävsta brotten, får vi beskrivet för oss, är ofta engångsföreteelser.

Den som då är dömd till 48 månader kan, jämfört med den korttidsdömda, ha begått ett enda brott som dessutom kan ses som en olyckshändelse. De flesta av intervjupersonerna menar att har en ungdom begått ett brott så finns det alltid något att ”reparera” och detta kan handla om allt från missbruk till beteendeproblematik. En intervjuperson menar att alla ungdomar behöver någon form av behandling då de trots allt valt att begå ett brott som är så pass grovt att de blivit dömda enligt LSU. I några av intervjuerna gav vi exemplet kring en ungdom som gjort en dum grej i berusat tillstånd och blivit dömd för detta och vi ställde då frågan om han verkligen behöver behandling eller han vet att han gjort fel och bara behöver sitta av tiden. Då menade en intervjupersonen att man fick gå in och titta från en annan vinkel och i detta fall titta på fyllan och det möjliga missbruket med alkohol. Vi ställde frågan om det skulle finnas ungdomar som bara skulle behöva sitta av tiden men för samtliga intervjupersoner var detta främmande och de ville inte veta av denna typ av attityd från ungdomarna. Många av de långtidsdömda ungdomarna ”klarar inte av” att bara sitta av tiden och det skulle bli långtråkigt att bara vänta ut vistelsen. Ungdomarna kommer förr eller senare att engagera sig i behandlingen vilket de då kan börja se som en möjlighet till något bättre menar behandlingspersonalen. En intervjuperson menade dock att det fanns fall med ungdomar som bara behöver sitta av tiden men han ansåg att de då inte ska vara placerade inom slutna ungdomsvård utan dessa ungdomar bör exempelvis istället få samhällstjänst. På frågan om ungdomars inställning till att bara sitta av tiden svarar en av intervjupersonerna följande:

[...] ”om man blir dömd till tre månader, så ja då har vi ungdomar som kommer hit och bara precis existerar här, så att sådana korttidsdömda är svåra att nå [...] det är bara till att överleva sen så kommer man ut igen och då är det mer ett fängelsestraff så att säga, det är mer att bara sitta av tiden” (Behandlingspersonalen, 2009)

Behandling och belöning

Något som motiverar ungdomarna är olika sätt att belöna dem. Det kan ibland vara så enkelt som att uppmuntra dem och påpeka att de gjort något bra då detta oftast inte är något som förekommit tidigare i ungdomarnas liv. På ett av ungdomshemmen fanns det möjlighet för ungdomarna att tjäna upp till 300 kronor i veckan genom att sköta sig. För många är detta en morot för att hålla regler och ett bra uppförande. Om ungdomen inte deltar i behandlingen eller inte visar ett gott uppförande straffas detta genom att man exempelvis drar in på de olika förmånerna. En av intervjupersonerna beskrev att det exempelvis kunde förekomma ”kåk-snack” bland ungdomarna och att de uppfattar sig själva som gangsters som befinner sig i fängelse. Denna typ av attityd accepteras inte och leder i sin tur till straff.

Behandlingen ingår i den dagliga verksamheten och en av intervjupersonerna beskriver det som att ungdomarna får behandling 24 timmar om dygnet även om ungdomarna inte ser det som detta. Behandlingspersonalen anser att behandlingen fungerar bra och att ungdomarna gör stora förändringar under tiden på institutionen, trots detta finns det ungdomar som inte är mottagliga för behandling och anser att de inte har fått någon behandling. Många ungdomar ser dock behandlingen som en möjlighet till att förändras och tar då vara på tiden. Vissa ungdomar väljer att exempelvis förbättra sina betyg, genomgå utbildningar och därmed få intyg och diplom, vilket kan göra nytta för deras framtid. Det kan även vara åt andra hållet att ungdomarna inte ser det som en förmån men att det ses som en förmån i rättssystemet. Ungdomarna kan även hjälpa till med att klippa gräset, tvätta avdelningens bil städa och så vidare.

En av behandlingspersonalen berättar att det är viktigt i arbetet med ungdomarna att se personen som en individ och inte låta brottet prägla sin syn på ungdomen. Detta för att visa ungdomen att man vill hjälpa honom/henne trots dennes brister. En intervjuperson menar att hade man sett ungdomarna som brottslingar hade han inte ens velat jobba med detta arbete. Det är viktigt att ungdomarna skapar mentala muskler genom behandlingen för att klara livet som kommer efter vistelsen på ungdomshemmet.

Straff

I det här avsnittet gör vi en redogörelse för behandlingspersonalens tankar kring straff, hur de ser på LSU samt hur straff kombineras med behandling.

Behandlingspersonalens syn på LSU

En av behandlingspersonalen beskriver att ungdomsvården tidigare var katastrofal och att ungdomarna har blivit sämre när de hamnat på institution. När LSU kom till visste man inte riktigt hur många ungdomar som skulle bli dömda enligt denna lag och inte heller hur många platser inom den slutna ungdomsvården man behövde. Frågan den slutna ungdomsvården även ställde sig var om dessa ungdomar skulle särbehandlas på ungdomshemmen, men man bestämde omgående att det inte skulle vara någon skillnad i arbetet mellan dessa ungdomar och LVU-omhändertagna ungdomar. En av behandlingspersonalen säger:

[...] ”LSU är mer tydligt på många punkter när det gäller struktur, för upprätthållandet av struktur på avdelningen” [...] (Behandlingspersonal, 2009)

En intervjuperson tycker lagen i stort är bra och menar att det inte var bra förr då ungdomarna fick vistas bland vuxna som blivit dömda för tung kriminalitet.

Inom den slutna ungdomsvården är det bättre då man kan nå dem på ett annat sätt och specialdesigna vården på ett bättre sätt än vad man har möjlighet till inom kriminalvården.

Behandlingspersonalen beskriver LSU som en dom med en straffrättslig påföljd med en frihetsberövande del där man ska skydda samhället från personer som begår brott. Dessa personer stoppas i sin kriminalitet och blir berövade sin frihet. En av intervjupersonerna beskriver den slutna ungdomsvården som rätt tuff då det ofta är grova brottslingar som befinner sig där. Många av de ungdomar som hamnar på ungdomshemmen är utåtagerande brottslingar som ofta har neuropsykiatriska¹ svårigheter. Anledningen till att ungdomar begår brott behöver inte handla om att de är dåliga människor utan de kan ha många riskfaktorer kring sig, så som dåliga kamrater, icke-fungerande skolgång, droger, trauman och så vidare.

En av behandlingspersonalen säger att sedan LSU kom till har den slutna ungdomsvården blivit mer rigorös med regler och säkerhetstänkande. Intervjupersonerna beskriver att det har blivit mer som en anstalt och kan liknas mer vid kriminalvården. Det har exempelvis tillkommit mer stängsel, lås, och kameror. Samtliga intervjupersoner är överens om att LSU har medfört att ungdomsvården har blivit mer strikt.

Första tiden på ungdomshemmen

Vi får berättat för oss av behandlingspersonalen att när ungdomen kommer till ungdomshemmet hamnar denne först och främst på en mer sluten avdelning där det i vissa fall är högre personaltäthet och man tar i stort sett sin friska luft i en rastgård. Kontakten med omvärlden är även väldigt restriktiv i början. Under den första tiden har behandlingspersonalen en chans att titta på om ungdomen har en tidigare utredning, vad för slags behov han/hon har och man identifierar problemområden för att bland annat kunna göra en individuell plan för vistelsen. Därefter kommer ungdomen slussas vidare i en så kallad vårdkedja. Alla som kommer till institutionen har rätt till utredning vilket man försöker göra så fort som möjligt.

På ett av ungdomshemmen blir början för ungdomen relativt avskilt från de andra intagna med argumentet att det inte är andra ungdomar de behöver just då, utan att de behöver behandlingspersonalens hjälp. Det är viktigt att ungdomarna bygger upp ett förtroende för personalen som befinner sig på behandlingshemmet för att kunna hitta en trygghet på institutionen så att de så snabbt som möjligt blir mottagliga för behandling.

1 Genetisk eller prenatal hjärnskada

Säkerhet på ungdomshemmen

Behandlingspersonalen beskriver att slutna ungdomsvård i stort sett består av slutna avdelningar, ungdomen får dock avtjäna sitt straff successivt under öppnare former. De slutna ungdomshemmen har låsbarhet och instängdhet och ungdomarna har exempelvis ingen möjlighet att öppna dörrar och fönster eller röra sig hur de vill på området. Behandlingspersonalen måste ha ett säkerhetstänkande i åtanke och en av intervjupersonerna berättar även att de får utföra säkerhetsbedömningar. Enligt LSU tillämpar man de särskilda befogenheterna på ungdomarna och detta kan exempelvis vara visitation, vilket man använder för att eliminera risken att få in saker på institutionen som inte får förekomma. En av dem vi intervjuade menar att man genom bedömningarna, de särskilda befogenheterna och exempelvis dokumentation gör att man som behandlare blir får det svårare att utföra ett behandlingsarbete och det stör processen man är inne i då detta tar mycket tid i arbetet. Dåligt uppförande kan leda till att ungdomen inte får de pengar han eller hon från början hade rätt till eller att han eller hon halkar efter i behandlingsfaserna vilket ungdomarna ser som ett straff.

Då LSU är ett tidsbestämt straff menar en av intervjupersonerna att man genom detta får ett tidsperspektiv på sin vistelse vilket man inte får när man är LVU omhändertagen. Vistelsen och planeringen bestäms utifrån hur lång strafftid man har enligt LSU-domen. Vistelsen på ungdomshemmen kan ses som ett straff då det präglas av strikt kontroll och övervakning och ett exempel på ett straff för dåligt uppförande eller utebliven från behandling kan vara indragen permission. För de ungdomar som är dömda till långa straff kan vistelsen bli tung då det kan ta lång tid innan man får permission. En av intervjupersonerna menar att det första ungdomen brukar fråga är:

[...] när får jag permission? När får jag komma hem?" [...] (behandlingspersonal, 2009)

Behandlingspersonalens syn på straff

En av behandlingspersonalen beskriver att straffet är en dom från LSU och straffet utgör ramen/gränserna för vistelsen. I ramen finns behandlingen och där finns även den anställda behandlingspersonalen. Vi fick beskrivet för oss att man kan se det som att straffet utgör 25 % av vistelsen och resterade 75 % är behandling. En annan intervjuperson sa:

”Det är ju ett straff helt klart och i det straffet finns behandlingen och jag är i behandlingen jag är inte straffet [...]. Men jag vill göra det bästa av situationen, jag jobbar ju för ungdomarna.” (Behandlingspersonal, 2009)

Från samtliga intervjupersoner får vi det beskrivet att ungdomarna ser vistelsen på ungdomshemmet som ett ”jättestraff” och som en påföljd. LSU domen har gjort att

ungdomarna har blivit berövade sin rörelsefrihet och alla intervjupersoner är överrens om att det värsta som kan hända är att man berövar en person dess frihet.

”Ja, det är ju inte frivilligt att gå på behandling här, utan du ska bara göra det, och gör du inte det så får du ett avdrag” [...] (Behandlingspersonal, 2009)

Detta säger en av behandlingspersonalen och eftersom behandlingen inte är frivillig kan det ibland vara svårt att nå och motivera ungdomarna. Men med tiden menar behandlingspersonalen att ungdomarnas syn på vistelsen ändras, från att ha sett det som en påföljd och ett straff till behandling och en möjlighet att påverka framtiden. I och med denna syn på att det är ett straff börjar ungdomarna sin tid på ungdomshemmet med en attityd att det är ett fängelsestraff och att de bara ska sitta av tiden, men detta accepteras inte av behandlingspersonalen. Genom att ungdomarna bli mer mottagliga till behandlingen märker de att gott uppförande belönas och att beteendet avgör om de ska få ytterligare frihet. Samtidigt som ungdomarna ser det som ett straff ser de även det som en möjlighet då kriminaliteten har gått alldeles för långt och dem har uttryckt att de behövt hjälp tidigare.

Då många ungdomar har neuropsykiatriska diagnoser kan dessa ofta ha svårigheter att ta till sig sin dom. Ungdomarna ser det som en påföljd och uttalar som ett straff och att de begått ett brott men kan inte förstå varför de har blivit dömda för det. En av intervjupersonerna beskriver det med en kommentar:

”Han levde ju när jag gick där ifrån” (Behandlingspersonal, 2009)

Att arbeta med en kombination av straff och behandling

De flesta anser att kombinationen straff och behandling fungerar bra och att de arbetar med relativt enkla verktyg exempelvis belöning och beröm. Individerna stoppas upp i sin kriminalitet och då menar en av intervjupersonerna att det ska kännas av att man blir frihetsberövad. Vistelsen består av både straff och behandling då straff behövs som inledningsvis. Institutionsvistelsen ger ungdomarna tid för reflektion och man jobbar med en påverkan mot kriminaliteten. Vi fick berättat för oss av en intervjuperson att han trodde att man behöver en tid av instängdhet för att få tid till eftertanke och reflektion samt påverkan som träning för att klara sig i hemmiljön efter utskrivningen. Påverkan ska dock ske under kontrollerade och övervakade former som grundar sig i regelverk. Omsorg och omtanke behövs även i samband med bevakning.

Vi ställde frågan om hur behandlingspersonalen personligen såg på vistelsen, om de såg den som ett straff eller en behandling. Vi fick snarlika svar från alla där de menade att de såg det som både och, men med betoning på behandling. En av behandlingspersonalen uttryckte

det som att domen är deras uppdrag och detta kan man aldrig bortse från. Några var dock lite osäkra på hur de skulle uttrycka sig och vi fick bland annat höra att utlåtande som:

”Jag är inte särskilt mycket för straff, men preventivt kan jag väl se att samhället vi lever i tar till en sådan åtgärd inledningsvis tills dess att man påbörjar behandlingsmotivationsarbete” [...] (Behandlingspersonal, 2009)

Fungerar kombinationen?

Intervjupersonerna är relativt överrens om att kombinationen straff och behandling fungerar förhållandevis bra men att det är i tiden efter ungdomshemsvistelsen som det brister. Genom intervjuerna har vi fått information om att resultatet efter slutna ungdomsvård inte är bra och att det endast är cirka tre av tio ungdomar som ”klarar sig”. Behandlingspersonalen menar att många ungdomar går tillbaka och hamnar återigen i kriminalitet och missbruk. Tiden efter ungdomshemmet, menar behandlingspersonalen, är den tuffaste tiden men att det finns svårigheter med att följa upp ungdomarna. De flesta av behandlingspersonalen tror att behandlingen hjälper ungdomarna men de kan inte veta vad deras insatser gett för resultat.

En intervjuperson berättar att behandlingen hjälper, men det är osäkert om det räcker till tiden efteråt. Ungdomarna behandlas under verkställighetstiden för att bland annat klara av livet när de kommer därifrån. Många av ungdomarna är rädda för att komma hem då de saknar den trygghet de fått på ungdomshemmet. Det ungdomarna kan göra när de kommer hem är att ”spela tuffa” då detta är tryggheten på hemmaplan och detta kan lätt leda till att de kommer tillbaka i kriminaliteten. Ungdomarna behöver öva sig på hemmaplan innan verkställighetstiderna är förbi då det är stor skillnad mellan att komma från en låsbar avdelning till hemmiljön även om man haft hempermission berättar behandlingspersonalen.

Just nu finns det ett lagförslag med eftervård då det är här det brister. De flesta vi talat med menar att verkställighetstiden borde inbegripa även eftervård och att statens institutionsstyrelse borde ansvara även för detta. Eftervården borde fungera som en utslussning och en länk ut till samhället för att fungera bättre. En av intervjupersonerna svarade på frågan om eftervård behövs:

”Ja, det är jätte viktigt att de går i etapper, att den öppnas upp allt mer och att det finns en uppföljning i vården. Idealet hade varit om man hade kunnat följa med på hela resan, att det är samma person. Tyvärr är det inte så och där förloras mycket mellan de olika faserna. Överlämnandet för att relationer ska byggas upp på nytt och förtroenden som är så oerhört viktigt” (Behandlingspersonal)

Analys

Vi kommer med hjälp av Lars-Christer Hydén, Claes Levin och Michel Foucault analysera det som våra intervjupersoner berättat för oss. Då vi analyserat har vi läst teorierna och haft det empiriska materialet i åtanke för att sedan kombinera dessa för att hitta likheter och skillnader. Genom detta delade vi sedan in det analyserande materialet i rubriker där vi tar upp de ämnen som varit återkommande samt betydelsefulla för arbetet.

Syftet med ungdomshem

Använder vi ungdomshemmen för att skydda samhället från ungdomsförbrytare eller är det för att skydda dem från sig själva och ett liv i fortsatt kriminalitet? Michel Foucault (2001) menar att man från början använde fängelser för att separera och dela in brottslingar från resten av samhällets invånare. Våra intervjupersoner menar att ett av syftena med ungdomshemmen faktiskt är att skydda samhället från brottslingar och att genom detta förbättra och utveckla ungdomarnas framtidsutsikter. Genom att man gör denna indelning avskiljer man ungdomarna från resten av samhället och klassificerar dem som brottslingar så som Foucault menade att de tidiga fängelserna gjorde.

Claes Levin (1996) berör även detta då han beskriver hur man på slutet av 1800-talet ingriper med tvång mot föräldrarna för att barn har rätt till god uppfostran. Detta syftar även behandlingspersonalen på. Genom detta synsätt uppfyller man både samhällsskyddet från unga brottslingar samt ett försök att förbättra deras framtid.

En aspekt som det talas mycket om är möjligheterna samt nyttan ungdomen kan få av ungdomshemsvistelsen. Behandlingspersonalen berättar att ungdomen genom att följa behandlingsplanerna samt sköta sig kan tjäna på vistelsen och ha nytta av det efter avtjänad strafftid. Vi får beskrivet från en av intervjupersonerna att ungdomar utför arbeten på ungdomshemmen som en typ av sysselsättning. Exempel på dessa arbeten kan vara gräsklippning, tvätta avdelningens bil eller städa på avdelningen. Fördelarna med detta kan vara att de tjänar en extra peng, eller utför ett arbete som kan resultera i ett intyg som ska vara användbart efter institutionsvistelsen. Man kan då fråga sig om detta kan likna Foucaults (2001) tankar kring fängelsevistelsen. Han menar att man förr lät fångarna utföra arbete utan syfte som senare inte resulterade i anställning.

Enligt behandlingspersonalen bör allt som görs på ungdomshemmen ses som en del i utvecklingen för den unge. Även Foucault (2001) skriver om detta och han menar att man ska utveckla individen som en förpliktelse för denne men även för samhällets skull.

Foucault (2001) beskriver fängelsestraffet som ett misslyckande där kriminaliteten inte minskar utan istället producerar återfall. Foucaults tankar stämmer inte riktigt överens med vad behandlingspersonalen tycker. De menar att vistelsen och påföljden på ett ungdomshem bidrar till bättre framtidsutsikter genom den behandling de genomgår. Foucault menar att själva vistelsen kan bidra till återfall medan behandlingspersonalen säger att det är den höga riskfaktorn runt ungdomarna som är orsaken till att de åter faller i brottslighet.

Hur vet vi vilka som behöver behandling?

Frågan står dock fortfarande kvar om alla ungdomar verkligen behöver behandling och vad det är som avgör att de ska få behandling. Alla intervjupersoner är överens om att alla som hamnar inom slutna ungdomsvård behöver behandling men de flesta är något tveksamma i sina svar och vet inte riktigt hur de ska beskriva det. Enligt Levins (1996) beskrivning av 1902 års barnavårdslagstiftning ska man planera behandlingen utifrån ungdomens personliga egenskaper och inte efter vilket brott denne har begått.

Enligt Hydén (1992) är inte alla ungdomar i behov av behandling då han anser att många av ungdomarna är medvetna om sina brott och förväntar sig ett straff. Han diskuterar även om vilka villkor som anses legitima för att vårda och behandla framför att straffa som kan förhindra att den unge utvecklas. Detta kan liknas vid Levins uppfattning om att titta på ungdomens personliga egenskaper. Enligt Hydén finns det dock klara argument för att det finns svårigheter med att välja vård framför straff.

Hydén (1992) menar att ta ansvaret ifrån ungdomarna utgör en svårighet för ungdomarna att förstå vad konsekvenserna blir av sitt handlande, vilket sedan kan leda till att ungdomarna inte kan särskilja mellan straff och behandling. Hydén diskuterar kring ungdomarnas fadersfigurer. Att växa upp utan fadersfigur anses underförstått medföra brister i den moraliska uppfostran exempelvis vad som är rätt och fel och vad som är straff vilket leder till att ungdomarna begår brott på grund av att de inte kan få insikt i sitt handlande. Hydén menar att detta bidrar till att påföljderna i många fall mildras då man ursäktar handlingarna med tidigare uppväxt.

Behandlingspersonalen har föreställningar om att vissa ungdomar kan ha svårigheter med att få insikt i sitt handlande och med att förstå vilka konsekvenser brottet kan bidra till.

Behandlingspersonalen menar dock att detta kan bero på neuropsykiatriska svårigheter och inte saknaden av en fadersfigur eller svårigheter i uppväxten. Att ungdomar begår brott beror inte heller på en taskig barndom utan har att göra med vilken miljö ungdomen lever i och vilka riskfaktorer denne blir utsatt för. Hydén (1992) anser också att det inte finns något som pekar på att förklaringarna till ungdomsbrottslighet är deras barndom och uppväxt, därför kan man inte ta ansvaret ifrån ungdomarna och en förutsättning för att argumentet ska hålla är att ungdomar inte vet vad de gör när de begår ett brott samt förstår konsekvenserna. Istället kan dessa sociala brister i ungdomars uppväxt göra att det blir lättare att förstå och förklara av vilken anledning dessa ungdomar handlade som de gjorde, vilket kan jämföras med intervjupersonernas förklaring att riskfaktorer runt ungdomen bidrar till kriminalitet.

Behandlingspersonalen har dock en föreställning om att ungdomarna inte klarar av att se det som ett straff och bara sitta av tiden utan att de efterhand ändrar sin attityd och ser syftet med behandlingen och vad som gagnar dem. För att koppla Hydén och behandlingspersonalens tankar om vilka som är i behov av behandling kan man göra följande redogörelse. Då intervjupersonerna beskriver ungdomarna som kommer till ungdomshemmen som personer i riskmiljöer som kan motsvara det Hydén beskriver som svåra psykologiska och sociala brister i den unges uppväxt och då den unges liv är starkt präglad av bristerna kan man tycka, enligt Hydén, att dessa ungdomar behöver behandling.

Levin (1996) tar upp hur synen på barns uppfostran såg ut under tidigt 1900-tal. Under denna tid upphörde synen på dålig uppfostran som orsak till kriminalitet och pekade istället på känslomässiga upplevelser i barndomen. De känslomässiga upplevelserna i barndomen som orsak till kriminalitet kan man likna vid Freuds tankar vilka behandlingspersonalen menade vara vansinnigheter. Detta kan liknas vid Hydéns (1992) text där han beskriver fråntagandet av ansvaret på grund av att ungdomarna haft en dålig uppväxt med sociala brister. Levin (1996) beskriver tankarna från tidigt 1900-tal som att den dåliga uppväxten medfört psykologiskt lidande som frambringat kriminalitet.

Under tidigt 1900-tal började man även se de ”psykiska rubbningarna” som ett medicinskt problem som skulle behandlas med psykisk ungdomsvård (Levin, 1996). Hydén säger dock:

”Kriminella handlingar kan inte annat än i mycket speciella undantagsfall ses som tecken på patologi. Kriminella handlingar definieras i relation till existerande lagstiftning och moral, inte i relation till psykologiskt välbefinnande eller sjukdom”
[...] (Hydén, 1992, s. 10).

Ett motargument till att ungdomar inte behöver behandling kan vara exempelvis en ungdom som blivit dömd för rån och då kan hamna på sluten ungdomsvård cirka fyra månader.

Behandlingspersonalen menar att det finns stora möjligheter att denna ungdom tidigare varit känd hos socialförvaltningen och som Hydén beskriver etablerat sig inom kriminaliteten. Behandlingspersonalen menar även att det finns svårigheter med att behandla ungdomen under en så kort tid som fyra månader. Hydén hade utifrån detta menat att ungdomen inte behövt behandling då han/hon begått flertal brott som har blivit behandlat genom sociala insatser och då bara behöver ett straff och sitta av tiden då man om igen inte kan bistå ungdomen med möjligheter. Genom detta kan man annars tappa tilltron till rättssystemet.

Majoriteten av intervjupersonerna var överens om att beröva en människa friheten är det värsta man kan göra mot en individ. Då friheten är lika viktigt för mänskligheten menar Foucault (2001) att frihetsberövande är ett rättvist straff för alla. Då samma syn verkar präglad dagens samhälle som det gjorde förr kan detta vara grunden för att man fortfarande använder sig av fängelseformer och ser detta som ett rättvist alternativ. Det som dock har utvecklats är synen på fängelsestraff, exempelvis sluten ungdomsvård som ett "lagligt förvar" och man har istället gått över till vad Foucault kallade att "korrigera" och påverka individen. Detta stämmer överens med behandlingspersonalens attityd till att de är där för att behandla ungdomarna och ge dem en bättre framtid. 1902 års barnavårdslagstiftning menar att vistelsen på ett ungdomshem var en rättighet för ungdomen och Levin (1996) skriver att det sågs som en förmån.

Det finns en motsägelse kring vad behandlingspersonalen anser om vistelsen på ungdomshemmen med vad behandlingspersonalen tror ungdomarna anser. Behandlingspersonalen menar att det är behandling och en möjlighet för ungdomarna medan det tror ungdomarna ser det, i alla fall i början, som ett straff de ska sitta av. Hydén (1992) menar att det är viktigt för ungdomen att skilja mellan straff och behandling och framför allt på socialtjänstens resurser där ungdomen lätt kan uppleva socialtjänsten som ett straff som inte är tidsbegränsat, när det i själva verket är behandling socialtjänsten erbjuder. Istället blir ungdomen påtvingad en möjlighet till att utvecklas inför en bättre framtid. I många fall förväntar sig ungdomarna straff då de är väl medvetna om vad de har gjort och vad konsekvenserna av detta blir.

Våra intervjupersoner menar att många av ungdomarna efter en tids vistelse på institutionen ser en möjlighet och tar vara på den. Det finns dock avvikelser och de ungdomar som trots en längre vistelse på ungdomshemmet inte går att nå.

Individualprevention

Inom dagens slutna ungdomsvård är en av förutsättningarna att man gör en individuell plan för varje ungdom för att se individens personliga behov. Detta tankesätt applicerades även under tidigt 1900-tal då man ansåg att varje handling hade en egen orsak och att ungdomar då behövde behandlas individuellt (Levin, 1996).

Även inom den tidiga kriminalvården skulle påföljden anpassas till brottslingen och dennes behov, så kallad individualprevention vilket innebär att straffet ska vara obehagligt samt återanpassa den kriminelle till livet efter straffet (Levin, 1996). Medan Levin talar om att straff ska vara obehagligt för förövaren tar Hydén (1992) upp exemplet med ungdomarna som fick segla till Västindien i form av straff och behandling. Man kan diskutera hur obehagligt ett straff ska vara och vad för slags syfte det ska ha med sig samt hur rimligt det är.

Tankarna kring att påföljden ska vara obehaglig för individen stämmer inte överrens med hur behandlingspersonalen ser på vistelsen på ungdomshem. Även om de menar att det är en påföljd för ett brott ungdomen har begått vill de inte se det som ett straff som ska vara obehagligt för individen utan individen ska finna trygghet och behandlas under vistelsen. På detta sätt stämmer inte dagens slutna ungdomsvård överrens med individualpreventionen på så sätt att man inte vill göra vistelsen skrämmande, men det stämmer då man fortfarande vill behandla ungdomen för kommande framtid.

Foucault (2001) menar att ett lidande skapas på fängelser då man använder fysiskt tvång som grundar sig i lagar. Detta lidande resulterar i att den intagne skapar en aggression mot omgivningen vilket kan leda till att han ser sig som anklagad istället för skyldig. Detta kan man sammanfatta med att även om obehaget på fängelset kan uppfattas som nödvändigt för att uppfylla straffsyftet kan det vända individen mot omgivningen vilket kan resultera i svårigheter med att återanpassa ungdomen till samhället.

Kombinationen straff och behandling

Enligt Hydén (1992) är straff och behandling raka motsatsen till varandra i den mening att man får disponera rum och tid under behandling som syftar på framtiden vilket man inte får när man avtjänar ett straff som syftar på det förflutna. Behandlingspersonalen vi talade med menade att vistelsen för ungdomarna var menat som behandling men med inslag av straff. De menar att de utför ett behandlande arbete för att få ungdomarna till att gå vidare i livet men att de använder straff i det vardagliga arbetet då de inte accepterar exempelvis dåligt uppförande.

Detta straffar dem genom exempelvis avdrag på pengarna de tjänar eller får mindre chanser till permission. Alltså använder behandlingspersonalen straff i behandlingen vilket Hydén menar är raka motsatsen.

I Levins (1996) text tar han upp två föreställningar som strider mot varandra i frågan kring huruvida ungdomar ska avtjäna sitt straff inom kriminalvården eller ej. Den första argumentationen menar dock att ungdomsbrottslingar borde fortsätta att dömas inom kriminalvården för att vara tydligare angående vårt straffsystem då även den unge behöver veta vad som är rätt och fel. Man borde även ha rättssäkerhet i åtanke och de menar att samhället då borde skyddas från brottslingar, även de under 18 år. Den andra argumentationen anser att man som barn ska få behandling inom ungdomsvården då detta är samhällets ansvar för att skydda den unge. Behandlingspersonalen beskriver det som katastrofalt att behandla barn och vuxna tillsammans då det finns risker att den unge präglas av de vuxnas tunga kriminalitet. Inom ungdomsvården finns det även mer möjligheter till att specialdesigna vården vilket ungdomarna är i behov av.

Behandlingspersonalen menar att kombinationen straff och behandling fungerar alldeles utmärkt, men Hydén (1992) menar att är syftet att behandla kan man inte använda sig av straff. Behandlingens syfte, vilket även behandlingspersonalen beskriver, är att hjälpa ungdomen att få bättre förutsättningar för den dagen han/hon skrivs ut från ungdomshemmet. Samtidigt som de behandlar inför framtiden befinner sig ungdomen på ungdomshemmet på grund av att denne begått ett brott den dömts för och ska därför straffas. Då tittar man tillbaka på vad ungdomen gjort, alltså det förflutna, och detta går enligt Hydén (1992) inte att kombinera och att man istället ska arbeta antingen behandlande eller bestraffande.

Behandlingspersonalen menar att man ska skilja individen från straffet för att överhuvudtaget kunna arbeta behandlande. De vill inte se ungdomen som en brottsling för att få ett fungerande samarbete utan se personen som en individ vars handlingar man inte ställer sig bakom. Även Levin (1996) tar upp detta med att skilja individen från brottet, dock redan i ett tidigare stadium då han skriver att påföljden ska fastställas utifrån individens personliga egenskaper och inte på grund av brottet. Detta för att blicka framåt och inte på det begångna brottet. Denna syn kan jämföras med behandlingspersonalens förklaring till att man inför behandlingen använder sig av en individuell plan som bygger på den enskilde personens behov.

Slutdiskussion

Under uppsatsens gång har det kommit fram olika ämnen som vi funnit intressanta och betydelsefulla att ta upp i vårt arbete. Vi kommer nu att presentera en diskussion kring detta där vi tar upp våra tankar och synpunkter.

Kriminalvård vs. sluten ungdomsvård

Vi funderar på vilket vis ungdomshemmen har skapat större förutsättningar än kriminalvården för ungdomen och vi diskuterade behandlingspersonalens föreställningar om hur ungdomarna inte påverkas negativt av de andra ungdomarna på ungdomshemmen. Argumentet för att inte döma ungdomar inom kriminalvården är bland annat att man inte vill att ungdomar ska påverkas av vuxna med tyngre kriminalitet. Vi tänker dock att det finns en stor chans att de unga även påverkar varandra då de befinner sig på ungdomshem. Vi tror att vistelsen kan medföra att de hetsar varandra och uppfattar sig själva som mer kriminella än vad de egentligen är. I och med att det finns ungdomar som sitter på ungdomshemmen med påföljder som inneburit verkställighetstider mellan allt från två veckor till fyra år är det mycket möjligt att ungdomar med olika bakgrund och brott påverkar varandra negativt. Vi anser dock att detta även kan påverka ungdomarna positivt då de kan lära sig av varandras misstag.

Vi har även diskuterat aspekten med att placera LSU-dömda tillsammans med LVU-omhändertagna ungdomar då detta faktiskt är förekommande. Vi funderar kring om det finns en problematik med att LSU-dömda ungdomar påverkar de omhändertagna ungdomarna negativt. Även om de LVU-omhändertagna ungdomarna som hamnar inom sluten ungdomsvård oftast har en svår problematik, så som missbruk eller kriminalitet, har de trots allt inte gjort sig skyldiga till gärningar som är så pass grova att de blivit dömda. Kan denna kombination av ungdomar liknas vid att placera ungdomar inom kriminalvården?

Att behandla eller straffa

Att ungdomen ska genomgå obligatorisk behandling har vi något delade tankar om. Vi tycker det är självklart att ungdomar ska få behandling då vi anser att ungdomsbrottsligheten är en viktig aspekt att motverka då dessa personer är en stor del i samhällets framtid. Dock kan vi hålla med Hydén om att en ungdom som gång på gång begår småbrott och tidigare fått hjälp och insatser från socialtjänsten kanske rent av behöver ett straff som är mer i form av ett fängelsestraff för att man inte kan ge en person hur många chanser som helst.

Man kan fråga sig hur länge man ska använda en metod som inte verkar fungera och att man behöver göra en ändring i att försöka få bort ungdomen från kriminaliteten. Visst är det så att slutna ungdomsvård är ett enormt straff för en ungdom då man blir frihetsberövad, men vi anser att innehållet i vistelsen liknar mer en insats av behandling.

Vad vi har förstått under uppsatsens gång är att man ska ha begått ett grovt brott för att bli dömd enligt LSU. Vi kan tycka att har man begått ett brott av denna dignitet ska det kännas att man blir frihetsberövad då man faktiskt genom brottet kan ha påverkat andra människors liv.

Vad vi uppfattade efter intervjupersonernas beskrivningar var att det verkade som vistelsen för en LVU-omhändertagen är svårare på så sätt att de inte har någon tidsbegränsning att leva efter, vilket LSU-dömda har och genom detta lättare kan klara vistelsen. Intervjupersonerna menar att ett datum där ungdomen vet att dennes verkställighetstid går ut skapar en trygghet som inte finns hos LVU-omhändertagna där deras tid prövas kontinuerligt. Det kanske i vissa fall hade varit bra att även pröva de LSU-dömdas tid för att få ut så mycket som möjligt av behandlingen då det i vissa fall kan bli en kort placering som medför att den unge inte får ut något av vistelsens syfte och lätt återfaller i kriminalitet.

Vi kan tycka att det skulle behövas tydligare gränser mellan ungdomar som blir dömda enligt LSU eller omhändertagna enligt LVU. LVU är genom ett omhändertagande till för att hjälpa ungdomar som kommit på avvägar och LSU är till för att verkställa påföljden för ungdomar som blivit dömda för brott. Ändå verkar det som att skillnaden dem emellan bara finns på papper och att de i slutändan har samma syfte inom den slutna ungdomsvården. Behandlingspersonalen menar att man inte kan skilja dessa ungdomar åt då arbetet skulle bli lidande, men då kanske man inte ska placera dem tillsammans med tanke på att det finns skillnader i lagarna. Vad är meningen med lagarna om man inte följer dem fullt ut?

Kombinationen av straff och behandling

Vi förstår tanken och behandlingspersonalens förklaringar med att kombinera straff och behandling genom att straffet och domen kan utgöra själva ramen för vistelsen på ungdomshemmen. Behandlingen finns sedan inom den ramen för att förbereda ungdomen för livet efter verkställighetstiden. Vi ser likväl vad Hydén menar med att straff och behandling strider mot varandra. Vi tänker då att de anställda har som uppdrag att verkställa domen och påföljden men att syftet istället övergår till behandling.

Vi funderar också över vad det kan ha för effekt för ungdomarna då de befinner sig på rättegång och blir medvetna om att de är dömda till ett straff men sedan visar det sig vara behandling. Detta kan medföra att exempelvis hjälpen som socialförvaltningarna erbjuder lätt kan misstolkas och ses som ett straff av ungdomarna då de inte lär sig skillnaden mellan straff och behandling. Detta tror vi även kan medföra ungdomars allmänna dåliga attityd till socialförvaltningar.

Det kan även bli svårigheter med att både behandla och straffa då vi tror straffet kan påverka den unges syn negativt på så sätt att denne utsätts för obehag genom frihetsberövandet. Som Foucault menar kan detta i sin tur göra att den unge vänder sig mot rättsväsendet och i den unges ögon kan det mycket väl vara så att den även ser behandlingspersonalen i rättsväsendet. Detta trots att behandlingspersonalen inte själv anser att de är i straffet utan i behandlingen. Vänder sig den unge mot behandlingspersonalen kan samarbetet dem emellan försvåras och behandlingen blir lidande. Då behandlingen är obligatorisk för ungdomarna kan vi tänka oss att ungdomarna ser behandlingen som straffet även om det egentligen anses som en möjlighet att utvecklas till det bättre. Ser de behandlingen som straffet kan detta leda till att de även ser behandlingspersonalen som den straffande gruppen.

Då behandlingen inte är frivillig ser vi svårigheterna för behandlingspersonalen att motivera de unga till att genomföra behandlingen. Vi håller med behandlingspersonalen om att motiverande arbete i form av beröm och uppmuntran av goda beteenden hjälper ungdomarna till att bli mottagliga för behandling.

En annan aspekt som påverkar behandlingen är de särskilda befogenheterna så som exempelvis visitering. Genom att behandlingspersonalen befinner sig både i de särskilda befogenheterna och i behandlingen tror vi att detta kan medföra svårigheter i arbetet. Samtidigt som en ungdom ska bli utsatt för visitering av personalen, som vi kan tänka oss kan kännas kränkande, ska den känna tillit och trygghet till samma person för att få en lyckad behandling. Detta tror vi är en aspekt som kan störa det behandlande arbetet och det kanske vore bättre om det var skilda personer som utförde de särskilda befogenheterna och behandlingen.

Även efter uppsatsen kan vi inte känna att vi har ett självklart svar eller riktig uppfattning hur ungdomsbrottsligheten bör hanteras i Sverige då det finns många olika aspekter som strider mot varandra. Detta tror vi är något som kommer debatteras länge och utvecklas med tiden då det finns svårigheter med att få fram en bra fungerande slutna ungdomsvård.

Dock är vi av åsikt att eftervård är något ungdomsvården är i stort behov av vilket även behandlingspersonalen uttrycker. Vi kan då bara hoppas att lagförslaget om eftervård som nu är aktuellt går igenom och resulterar i en förbättrad ungdomsvård med bättre resultat.

Referenslista

Litteratur

Andersson, Bengt & Johansson, Jan (2004) *Vård och behandling av ungdomar på institution*. Göteborg: Psykologiska institutionen

McMurphy, Suzanne "Olika modeller för unga lagöverträdare – erfarenheter från forskning" ur Armelius, Bengt-Åke, Bengtzon, Sara, Rydelius, Per-Anders, Sarnecki, Jerzy & Söderholm Carpelan, Kerstin (red.) (1996) *Vård av ungdomar med sociala problem – en forskningsöversikt*. Stockholm: Liber Utbildning AB

Boalt-Boëthius, Siv & Nilsson, Kenneth "Psykotering med barn och ungdomar" ur Hwang, Philip, Lundberg, Ingvar, Rönnerberg, Jerker och Smedler, Ann-Charlotte (red.) (2005) *Vår tids psykologi*. Stockholm: Natur och Kultur

Foucault, Michel (2001) *Övervakning och straff*. Lund: Arkiv förlag

Hydén, Lars-Christer (1992) "Brott och straff och vård" ur *Nordisk socialt arbeid*. Nr. 1

Levin, Claes "Barnen mellan straff och behandling" ur Armelius, Bengt-Åke, Bengtzon, Sara, Rydelius, Per-Anders, Sarnecki, Jerzy och Söderholm Carpelan, Kerstin (red.) (1996) *Vård av ungdomar med sociala problem – en forskningsöversikt*. Stockholm: Liber Utbildning AB

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Palmkron Ragnar, Åsa (2006) *KBT – Kognitiv beteendeterapi, komma på bättre tankar*. Lund: Palmkrons förlag

Persson, Catharina (2002) *Sluten ungdomsvård som alternativ till fängelse*. Lund: Juridiska fakulteten

Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Örtenvik, Simon (2005) *Piska och morot - om straff, vård och ordning inom Svensk kriminalvård*. Lund: Sociologiska institutionen.

Öst, Lars-Göran "Kognitiv beteendeterapi" ur Hwang, Philip, Lundberg, Ingvar, Rönnerberg, Jerker och Smedler, Ann-Charlotte (red.) (2005) *Vår tids psykologi*. Stockholm: Natur och Kultur

Elektroniska källor

KBT Teamet (2009-04-21) www.kbtt.se/vad_ar_kbt_1.htm 2009-04-21

Kriminalvården (2009-05-06)

<http://www.kriminalvarden.se/upload/Museum/htm/andliga.htm>

Statens institutions styrelse (2009-04-03)

http://www.stat-inst.se/document/Viktig_info_LSU_lattsvenska.pdf

Statens institutionsstyrelse (2009-05-12) <http://www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=8014>

Statens institutionsstyrelse (2009-05-12) <http://www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=8064>

Statens institutionsstyrelse (2009-05-12) <http://www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=8015>

Statens institutionsstyrelse (2009-05-12) <http://www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=6790>

Statens institutionsstyrelse (2009-05-12) <http://www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=8013>

Lagtexter

Ds 1997:32 *Påföljder för unga lagöverträdare* Regeringskansliet: Justitiedepartementet

Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Motion 1998/99:Ju917 Åtgärder mot ungdomsbrottslighet

Motion 2008/09:Ju381 Unga brottslingar

Prop. 1997/98:96 Vissa reformer av påföljdssystemet

Bilaga 1

Hej,

Vi är två studenter från Socialhögskolan på Lunds Universitet, Campus Helsingborg. Vi går sjätte terminen på socionomprogrammet och skriver nu vår c-uppsats och handleds av Torbjörn Hjort från Lunds universitet.

Syftet med vår uppsats är att belysa kombinationen av straff och behandling inom slutna ungdomsvård. Vi vill tittar närmare på om det kan vara så att det finns svårigheter med att kombinera dessa aspekter samt hur arbetet ser ut för de yrkesverksamma.

Vi kommer att titta närmare på de som är dömda enligt LSU och vi har även funderingar kring hur behandlingen kan variera mellan ungdomarnas behov samt hur det är att arbeta med både LSU dömda och LVU-placerade ungdomar.

Vår ambition är att genomföra kvalitativa intervjuer med yrkesverksamma inom den slutna ungdomsvården. Vid eventuell telefonintervju kommer vi att använda oss av en mer strukturerad intervjuform. Om intervjupersonerna godkänner kommer vi använda oss av bandspelare för att sedan revidera materialet ordagrant. Efter vår revidering finns det möjlighet för intervjupersonerna att få en kopia av intervjun för att godkänna den och komma med åsikter om ändringar eller dylikt. Om så önskas finns det möjlighet att få en kopia av uppsatsens färdiga resultat. De vi intervjuar kommer även att ha möjlighet att vara anonyma.

Tack på förhand,

Hanna Giersing och Linda Tofftin

Bilaga 2

Intervjumall – Behandlingsföreståndare

1. Hur länge har du varit verksam inom denna typen av verksamhet?
2. Ser du någon förändring i ditt arbete sedan LSU kom till?
3. Vilka ungdomar är det som kommer till er?
 - Vilken typ av kategori är det?
4. Vad är det som händer med ungdomarna när de kommer till er?
5. Vilken typ av behandling använder ni er av?
6. Gör man någon skillnad i behandlingen mellan LSU dömda och LVU omhändertagna?
7. Får alla behandling?
 - Behöver alla behandling?
8. Känner de LSU dömda ungdomarna att påföljden är ett straff?
9. Hur kan en kombination av straff och behandling se ut?
10. Är det svårt att arbeta behandlande tidsbegränsat?
11. Personligen, ser ni vistelsen för de LSU dömda som ett straff eller en behandling?

Bilaga 3

Intervjumall – Behandlingsassistenter

1. Hur länge har du arbetat inom denna typen av verksamhet?
2. Ser du någon skillnad sedan LSU kom till?
 - Hur tänker du kring LSU?
3. Finns det någon speciell kategori av ungdomar som kommer till er?
4. Hjälper behandlingen ungdomarna?
 - Vad tycker du?
5. Gör du någon skillnad i arbetet mellan LSU dömda och LVU omhändertagna?
6. Får alla behandling?
 - Behöver alla behandling?
 - Skulle det kunna finnas någon ungdom som bara skulle behöva sitta av tiden och klara sig utan behandling?
7. Hur känner de LSU dömda att det är ett straff?
8. Hur ser arbetet ut då man kombinerar straff och behandling?
9. Personligen, ser ni vistelsen för de LSU dömda som ett straff eller en behandling?